

ЛІТЕРАТУРА

**РАУЛЬ
ЧІЛАЧАВА**

стор. 2-3



ІНФОРМАЦІЙНИЙ
ПРОСТІР

**ЛАРИСА
НЕДІН**

стор. 8



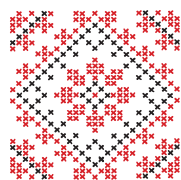
СПОМИН

**ЛЕОПОЛЬД
ЯЩЕНКО**

стор. 14



Загальнодержавна українська газета



КУЛЬТУРА І ЖИТТЯ

№22 | 1 червня 2018

Заснована в січні 1913 Гнатом Хоткевичем

ISSN 2519-4429



стор. 11

НЕВИЧЕРПНЕ ДЖЕРЕЛО ТАЛАНТІВ



4182015719400131 22

ДМИТРО ЧОБИТ

ТРАГЕДІЯ ГУТИ ПЕНЯЦЬКОЇ

СТОР. 6-7, 10-11

Лише віднедавна у нашому суспільстві, що тривалий час деградувало під тиском атеїстичної ідеології, стала утверджуватися Істина про те, що «На початку було Слово <...> Все від Нього постало...» (Свята Євангелія від Івана).

Сучасною науковою мовою то мовиться про Інформацію, яка (а зовсім не матерія) є первинним джерелом і рушієм розвитку всього живого...

Коли ж людина народжується Поетом (і не має значення, коли саме вона починає писати вірші), то природно перебуває у Істині Слова, хоч може спершу й не замислюватися над, сказати б, «теоретичними основами».

Рауль Чілачава прийшов у цей світ Поетом – людиною словесної, книжної культури – лише так можна пояснити його відданість Слово, його титанічну, без перебільшення, працю на полі Літератури. Його прадід Соломон був священником Грузинської автокефальної православної церкви, який чудово знав грузинську класичну літературу, володів старослов'янською (церковною) мовою. Саме прадід давав перші уроки самесності майбутньому письменникові, розповідав йому історію рідної країни, долучав до захоплюючих біблійних сюжетів. Рауль Чілачава досі з благоговінням згадує свого першого вихователя і мудрого навчителя, котрий відіграв чи не вирішальну роль у визначенні його подальшого життєвого шляху.

Батько Шалва Якович – добрий турботливий високопрофесійний лікар – працював у місті, але й у сільському домі мав медичний кабінет, де безплатно лікував близьких і далеких сусідів.

У нашому домі, – жартує Рауль Шалвович, – прадід і батько оздоровлювали людей одночасно і духовно, і фізично.

Маги Бабуца Григорівна вихувала п'ятьох синів і одну дочку, а ще дбала про прийом і догляд пацієнтів свого чоловіка.

Першу книжку, (як наразі пригадує) він самостійно прочитав у третьому класі – то була «Буньбіс карі» («Брама природи») грузинського Песталоцці – батька вітчизняної педагогіки, автора шкільної абетки «Деда Ена» («Рідна мова») Якова Гогешвілі – багато профільна енциклопедія для дітей, що розповідала про літературу, історію, географію, природу. Перший вірш Рауля Чілачави «Мамі» був надрукований у Зугдідській районній газеті 8 березня 1962 року. Юний поет хотів писати про все, їздити світом і спостерігати життя людей... тому і вступив на факультет журналістики Тбіліського держуніверситету. Професія журналіста романтизувалася тодішньою пропагандою... Та вже на 3-му курсі він збагнув, що, як нині каже, «радянська журналістика – не той шлях». Тож, коли було оголошено конкурс для навчан-

ЗІРКА СЕРЕД ЛЮДЕЙ

ня-стажування у Києві, з метою вивчення української мови й подальшої праці у галузі перекладу, подав документи – і невдовзі вже був студентом Київського держуніверситету імені Тараса Шевченка. Закінчив його, ясна річ, із відзнакою.

Від 5 жовтня 1967 року Рауль Чілачава мешкає й творить у Києві. Тут його дім, сім'я, робота, творчість... Він так глибоко опанував українську мову, що не лише перекладає, а й пише поезії українською мовою, нарівні з грузинською. Цікаво, що першою збіркою його віршів була «Саповнела – квітка щастя» (переклади його поезій українською здійснили М. Вінграновський, В. Забаштанський, В. Гужва, Г. Халимоненко, С. Жолоб, В. Житник, В. Моруґа та інші) – вона вийшла у Києві 1972 року з передмовою Івана Драча. Він і справді був щасливий і ніби аж соромився того... Українські поети радо прийняли його як побратима, стали перекладати (й надалі) його твори.

– То була щира дружба з найкращими письменниками України, – згадує Р. Чілачава. – Ще у студентські часи я потоваришував з М. Вінграновським, Г. Тютюнником, Є. Гуцалом, С. Тельнюком, Л. Горлачем, П. Засенком, Д. Чередниченком, С. Зінчуком, Л. Череватенком, О. Довгим, В. Гужвою, які, незважаючи на вікову різницю, прийняли мене в своє коло. Чимало дало мені як українознавцеві знайомство і спілкування з незабутніми М. Бажаном, О. Гончаром, Л. Новиченком, а також з Д. Павличком, І. Драчем, В. Коротичем, Б. Олійником, М. Жулинським. І я їм, як і багатьом іншим моїм українським побратимам, старшим і молодшим, вдячний за те, що вони навчали мене мови, культури, історії свого народу. А ще й перекладали мої поезії.

Обсяг того, що зробив Чілачава впродовж півстоліття, важко осягнути, а описати в одній статті просто неможливо. У Бібліографії Рауля Чілачави, складеній Національною бібліотекою Грузинського парламенту імені Іллі Чавчавадзе, Національною бібліотекою України імені Ярослава Мудрого та Академічною бібліотекою Латвії його персональні публікації та матеріали про нього мають близько двох тисяч позицій.

Можемо, наприклад, поглянути на те, що зроблено лише впродовж останніх півтора десятиліть (цей період поет і громадський діяч вважає найпродуктивнішим у своєму житті).

Передовсім – про книжки рідною мовою. «100 українських поетів» (антологія творів класиків та сучасних поетів – від Г. Сковороди до М. Кияновської і вступна стаття) – Тбілісі, 2014; збірки



своїх поезій «Зачарування» (1000 сторінок) – Тбілісі, 2012; «Сто поезій» (із передмовою класика грузинської літератури Тарієла Чантурія) – Тбілісі, 2012; сім збірок поезії (усі – оригінальні, жодних перевидань) з 2013 року донині, а також хроніка-репортаж з України (від 23 листопада 2013 до самої інаугурації Президента П. Порошенка) під назвою «На Майдані, коло церкви...» – Тбілісі, 2014, переклад роману Ю. Андруховича «Московіада» – Тбілісі, 2017 От-от (можливо, до цього ювілею) у Тбілісі має вийти вибране з поезій, написаних у Києві впродовж останніх 7 років, – «Формула долі».

У 2005–2010 роках Р. Чілачава працював Надзвичайним та Повноважним Послом України у Латвії; про процес перетворення його зусиллями нашого посольства на Український культурний центр варто розповісти окремо.

– Спочатку всі були здивовані, навіть невдоволені – усміхається Рауль Шалвович. – Особливо українці, які мешкають у Латвії віддавна: вони хотіли хоч якогось спілкування з Україною, а тут – з'являється грузин... І він у престижних залах латиської столиці та інших міст влаштує багатолюдні вечори української поезії, пропагує українських художників, виступає в національних ЗМІ про українську культуру. Всю творчу і політичну еліту Латвії збирали презентації виданих Р. Чілачавою книжок Райніса і Аспазії, Руставелі і Шевченка, Чакса і Вацїєтіса. То були, без перебільшення, події міжнародного значення, які зміцнили авторитет української дипмісії в дружній нам країні ЄС, а українського посла зробили найкращим дипломатом року.

Наразі назву три його книги – «Наближення До Латвії» (2011), «Амбасадор» (2012) і «Тетра Mariana» (2017), що містять розповіді й поезії про Латвію, 13 інтерв'ю з видатними діячами латиської культури, науки, бізнесу, а також латиські народні пісні й поезії латиських авторів у перекладі Р. Чілачави.

Варто згадати й книжки грузинських письменників, видані у цей період українською мовою, у перекладі й із передмовами Р. Чілачави: Акакій Церетелі «Вибрана проза» – Львів, 2016, Гурам Одішарія «У Сухумі очікується дощ» – там само, 2015 і його ж «Кіт президента» – Київ, 2016, Кондрате Татарішвілі (класик кінця XIX – початку XX ст.) «Мамелюк» – Львів, 2016, Гіорґі Кекелідзе «Гурійський щоденник» – Львів, 2017, Манана Менабде (сучасна співачка, художниця, письменниця) «А час минав... Приччі» – Львів, 2015.

Та митцеві замало «руху в одному напрямку», він упорядковує двомовну фундаментальну книгу «Велика Трійця», де вміщує переклади творів Тараса Шевченка, Лесі Українки й Івана Франка та свою передмову (Київ, 2005, видо «Етнос»). Аналогічно вибудовує й збірку поезій Т. Шевченка «Доля» (2008).

Тривовною (латиською, українською і грузинською) є книга: Райніс і Аспазія «Триколюрове сонце» (Рига, 2007). Тут частину поезій Яна Райніса, поезію й прозу його дружини Аспазії українською й увесь корпус грузинською переклав та написав передмову Рауль Чілачава, листування українською переклала його дружина Ія Чілачава. Тривовне й видання поеми Шота Руставелі «Витязь у тигровій шкурі» (Рига, 2009): український переклад Миколи Бажана, латиські переклади фрагментів твору плюс прозовий переказ грузинською та українською пропущених латинськими розділів, передмова й упорядкування цілої книжки Р. Чілачави.

Унікальна чотиримовна книга, в яку зібрано поезії та живописні роботи Мікалоюса Костянтиноса Чюрльоніса «Казка Королів» (Рига, 2008), містить: живописи митця, вірші й передмову Р. Чілачави латиською, українською, грузинською, російською мовами. Трохи раніше, 2006 року, у Ризі вийшла п'ятимовна (латиською, українською, грузинською, російською та англійською) об'ємна збірка поезій Р. Чілачави «Піщаний годинник».

Латиською мовою у Ризі 2009 року видано антологію «Вітер з України», що містить поезії від Т. Шевченка до С. Жадана, Анни Багряної, Олеси Мамчич: автором ідеї видання, упорядником (разом з Імантом Аузінем) і автором передмови є Р. Чілачава. (І це, уявіть, ще не все впродовж згаданих років...)

Півстоліття творча й перекладацька праця Рауля Чілачави на ниві літератури (Літера-

тур! Трьох!) та мистецтва, окрім вдячної уваги численних читачів, увінчана численними званнями й нагородами. Він є членом Спілок письменників України, Грузії та Латвії, членом Спілки театральних діячів України. Має звання заслуженого діяча мистецтв України, лауреата премій імені Г. Табідзе, Г. Сковороди, М. Гоголя, М. Куліша, М. Рильського, В. Винниченка, А. Чакса, Міжнародної премії імені М. Вульфсона, нагороджений міжнародною золотою медаллю імені Франца Кафки та міжнародним призом імені Цицерона. За наукову й викладацьку роботу у провідних вищих навчальних закладах Києва – доктор філологічних наук, професор, почесний доктор Національної Академії наук Латвії, Дійсний член Національної академії наук Грузії.

А ще Рауль Чілачава є Надзвичайним і Повноважним Послом України, працював заступником міністра України у справах національностей, міграції та культів, заступником голови Державного комітету в справах національностей та міграції.

Ось перелік (неповний) його (ще й учасника ліквідації наслідків ядерної катастрофи на ЧАЕС 1986 року) державних нагород: орден України «За заслуги», грузинський «Орден честі», латвійський орден «Трьох зірок», Орден Преподобного Нестора Літописця, два міжнародні ордени Святого Станіслава, Почесна Грамота Верховної Ради України «За особливі заслуги перед українським народом» та інші.

Природа Слова і сили його впливу на людину завжди цікавила й цікавить Рауля Чілачаву – від розуміння багатоманітності, багатофункціональності слів (як у ранній поезії «Слово») до поглиблення сприймання окремих слів – таких, наприклад, як «Вітчизна». Бо саме воно «В кожній мові на світі <...> пронизливе і пекуче», бо «із плином літ <...> відчуваєш, / яка сила в ньому струмує». Воно «розширюється, / наче кола / від каменя, кинутого в ріку...». А чому далі – «Лише нескінченний страх: / Тільки б не змінилися, не щезли / Ці кола...» (переклав І. Римарук) – читачеві слід добре подумати...

Поет-мислитель не просто розмірковує над багатьма проблемами, він створює такі символи й метафори, що їх не так легко блискавично розшифрувати (спокійно про це веду мову, попри те, що маю на увазі переклади його грузинських поезій, адже Р. Чілачава всі їх авторизує). Тому часто-густо залишається певна загадковість... – це змушує читача думати (а то вочевидь і є однією з цілей поета).

...Не одразу й відгадаєш, що то за самотня зірка й що за тінь входить у двері – «як тринадцятий на потаємній вечері» – тут починає з'являтися здогад... далі знов таємничі «голоси» й припущення. ►

► І от остання строфа вірша «Світло самотньої зірки», який дав назву і двотомникові 2012 року, випущеному «Українським письменником» – як тривожне застереження (чи передбачення?):

Раптом здалося (і хай мені кожний повірить):

Зірка самотня все тонше проміння снує,

І підозріливо дивиться в царство своє –

Може, заплаче дитя передвіщене? – Ірод.

(переклав І. Римарук)

Передбачення (чи передчуття?) нині прочитуються у вірші «Переродження», написаному ще у 90-ті роки, не лише у його останніх рядках:

*Покірно ждем печальної юдолі,
У ситім рабстві чи в голодній волі
Народу вибір – не забанем ніяк*

(переклав С. Борщевський)

То відгомін кривавих подій (розгін мирної демонстрації у квітні 1989-го, сумнозвісні саперні лопатки на людські голови), коли було скинуто К. Гамсахурдіа, змінене вектор розвитку Грузії... То не був вибір народу... Поет уміщує цей вірш в українське видання 2012 року – ніби передчуває близькі трагедії в Україні, що стала йому рідною...

У деяких поезіях Р. Чілачава подає своєрідний коментар до Святого Письма – ніби уточнення, поправки до нашого часом простолінійного розуміння певних моментів. «...Юрба, юрба! Кубло, де варварська сваволя / Убивцю Господа сплodiла у собі» (вірш «Євангеліє від Луки. Кінець» у перекладі С. Борщевського). Прикладів можна наводити багато. І стає зрозумілішим, чому Митрополит Ризький і всія Латвії Олександр висловився так: «...в морі слів порожніх, які не містять ні сенсу, ні змісту, <...> цінна творчість Рауля Чілачави – майстра слова, відкритої і чистої людини, віруючого християнина».

За всієї схильності до роздумів, до аналітики, поет у жодному разі не поринає в абстракції, не відокремлюється від живих людей, від їхніх проблем. Він зізнається у творі «Чому пишу вірші»:

Якщо моє словечко

Чи порада

Хоч трішечки чуже розрять горе,

Хоч трішечки когось там обнадіють

На світлу радість,

На колиску щасну

І на прихід гостей

У дім веселий,

То цим зроблю, мабуть, найбільше.

(переклав П. Засенко)

Творчість Рауля Чілачави – в усіх її жанрах (не лише у поезії та перекладах, а й у «маргіналіях» – мудрих, дотепних, повчальних, у його літературознавчих працях, у публіцистиці тощо) заслуговує на найбільшу увагу.

А тимчасом – з роси й води Вам, Шановний Ювіляре!

Лариса МОРОЗ

доктор філологічних наук, професор
провідний науковий співробітник
Інституту літератури ім. Т.Г. Шевченка
НАН України

ЗУСТРІЧАЙТЕ НОВЕ ЧИСЛО ЖУРНАЛУ!

Чергове число журналу «Музика» розпочинаємо розповіддю музикознавця Петра Джерелянського про оперний шедевр Жоржа Бізе «Шукачі перлин», про ера якого відбулася на сцені Харківської опери.

Про нинішнього Шевченківського лауреата, композиторку Вікторію Польову, яка здобула високу заслужену премію за хорову симфонію «Світлі піснеспіви», яку вона створювала впродовж двох десятиліть, оригінально розповідає баяніст Роман Юсипей.

Про відомого оперного співака, поета, заслуженого діяча мистецтва України Віктора Женченка,

який тривалий час працював солістом Донецького театру опери та балету і Національної філармонії України, веде оповідь відомий письменник і журналіст Володимир Коскін.

«У пошуках одвічної таїни» – так назвала свою аналітичну статтю доктор мистецтвознавства Валентина Кузик про вельми талановитого й харизматичного композитора сучасності Олександра Яковчука, який нещодавно представив слухачам Колонного залу імені Миколи Лисенка свою поліфонічну концертну програму.

А про творчий неспокій відомої естрадної співачки і композиторки, заслуженої артистки України Анжеліки Андрієвської, яка від давна зачаровує серця численних

слухачів своїми екстравагантними піснями і композиціями, беручи їх у полон неповторним лірико-колоратурним сопрано, розповідає журналіст Сергій Панкрат'єв.

У «Нотному стані» презентуємо *intermezzo* видатного композитора сучасності, народної артистки України, члена-кореспондента Національної академії мистецтва України Лесі Дичко «Місячна фантазія», яке вона написала на вірші визначного українського поета і громадського діяча, лауреата Національної премії імені Тараса Шевченка Павла Мовчана.

Про роль джазу в сучасному культурному процесі України розмірковують Олексій Гончар і Валерій Титаренко.



Книжкову полицю представляють: видатний поет сучасності, Герой України, лауреат Національної премії імені Тараса Шевченка Іван Драч і доктор мистецтвознавства, професор Богдан Сютя.

Володимир КОРНІЙЧУК,
головний редактор журналу «Музика»

«НЕСВОЄЧАСНІСТЬ – ВІЧНА ДРАМА, ДЕ Є ВІН І ВОНА...»

Присвячується Н.

Вони познайомилися у доволі дивний спосіб. Він прийшов до приятеля-адвоката, якому на нього поскаржилася колишня пасія. А в неї це були перші дні роботи в цій конторі. Історія, яку про нього розповіли, була доволі неприємна, хоча й не зовсім правдива. Коли він з нею знайомився, йому було соромно. Єдине, на що спромігся після взаємних рекомендацій – з досить таки кривою посмішкою вичавити: «та мене тут вже ніби охарактеризували»...

І було б для обох краще, якби те знайомство тоді й закінчилося. Та, мабуть, долі такі справді пишуться на небі. Бо все те мало продовження через шість років. Шість довгих років він вештався світами, їздив в іншу країну, до іншої, яку любив і любить досі. Шість довгих років вона кохала іншого, з яким жила і мріяла про дітей. Всі ці шість років вони інколи зідзвонювалися, пили каву, сміялися, скаржилися між іншим на життя, ділилися планами...

І нічого такого й не думали. Не без того, що він деколи робив кволі спроби зтягти такі її до ліжка. Але без успіху та й без особливого натхнення – робив те так, за інерцією. До його честі треба сказати, що про її чоловіка він не підозрював. Бо те знайомство так і залишилося б у далекому 2011-му – з заміжними жінками принципово справ не мав. Але долі справді пишуться не нами, а для нас...

Історія мала несподіване, мабуть для обох, продовження минулої осені. Він вже давно жив

у столиці, вона ж приїхала її підкорювати. Між цими подіями в обох сталося багато чого. Він востаннє побачив свою далеку кохану, яку безнадійно любив, і зі словами «І мене на юг, тебе на север – вєдь у судьбы свой личный счет...» попрощався з нею назавжди. Вона втратила ненароджену дитину і пережила тяжку зраду... І обом те боліло, але вони собі жили звичним життям. Бо – хто щасливий у цьому світі?

І якось вони вкотре пили каву, сміялися, розказували одне одному всілякі історії, ділилися планами і бідами. Він спитав, де ж вона живе. Виявилось – у родичів, і там не зовсім комфортно. Напівжартома, напівсерйозно він сказав, що, як виженуть – переночувати завжди може в нього. За тиждень вона йому подзвонила. Він засміявся: «Що, вигнали? Ключі дати?» Після паузи у слухавці прозвучало: «Якщо можна...» Можна, звичайно. Хто ж залишить на вулиці друга? Бо їхні дивні стосунки вже давно стали міцною дружбою, хоча вони того ще самі собі й не казали...

Зустрілися пізною вечорою на «Хрещатику», він вів її за руку до свого дому, хоча обоє не зовсім розуміли формату стосунків – наче й не коханці, а ліжко ж одне... Нічого й не сталося тієї першої ночі. Він вже давно не ображався на жіночі відмови – мав щодо того свою філософію, та й не багатьох тягнув до ліжка, бо давно вже не чекав нічого ані від життя, ані від жінок. Просто приймав усе, як є. Наступного дня вона прийшла знов. Так і тяглося їхнє співжиття – вона мала бізнес

у двох містах, між якими просто розривалася. Коли була в Києві, ночувала у нього. А він почав її чекати. Без пристрастей, просто радів, коли приходила, і не сумував, коли йшла. І, вперше за стільки років, почав відчувати тепло. І не хотів відвертатись увечері, звично обіймаючи подушку...

А вона? Вона мовчала і загадково посміхалась інколи. Але в очах її був сум і порожнеча. А це – сльози, які він часто відчував на своєму плечі. Намагався втішити, але що міг зробити? Ховав очі, бо ті сльози, в яких був винен зовсім не він, переливалися чомусь через його серце.

Потім вони зненацька зірвалися і полетіли до Африки, відпочити. Бо втомились обидва. Але відпустка пішла зовсім не за сценарієм, який вони вибудували в дорозі. Були прогулянки під місяцем, була ніжність. І всі довкола їм заздрили – так вони обіймалися вечорами і трималися за руки. Як вони дивились одне на одного!

А за всім цим стояв новий біль. Бо вони ще й говорили. Вона розкрила йому свою величезну образу на колишнього чоловіка і неймовірно пустелю, на яку перетворилося її серце. А він – він раптом зрозумів, до якої міри образив жінок, яких кохав у своєму житті. І як їм болів страшний незбіг – одну спочатку любив він, а потім, коли охолов, ту наздогнало почуття. А він ображав її байдужістю. З іншою, тією, з якою попрощався півтора роки тому назавжди в Борисполі, було навпаки. Кохання цього разу наздогнало його, але знову було пізно.

І ці незбіги, оця несвоєчасність відкрились йому з іншого боку. Але нічого повернути вже було неможливо.

А ще – ще він зрозумів, що поряд з ним не просто жінка, а друг. Друг, внутрішнє пекло якого неспівмірне з його пеклом. Бо він у своєму вже якось обжився, звик і не дуже тим усім переймався. А ця тендітна жінка в тому своєму страшному пеклі живе. І навіть те, що дуже образило його в цих розмовах, він відпустив. Бо не зміг чомусь образитися, хоча й було, якщо чесно, на що.

Найбільше ж його вразило розуміння, що він не вижене цю жінку, свого друга, на вулицю. Бо їй зараз неймовірно важко. І ще одного удару вона може просто не витримати. Хоч як той друг йому не робить іноді боляче...

Тепер вони знову живуть, як і раніше. Вона приходить утомлена, іноді плаче. Тамує свою образу і не може ніяк відпустити минуле. А він... Він просто чекає її і радіє, коли приходить. І не сумує, коли вона йде. А ще – ще молиться, аби їх не накрив отой страшний незбіг. Щоб у неї все вийшло, і вона від нього пішла на хвилі успіху. Бо він знає, що вона від нього піде. Розуміє те і приймає. Хочє лише одного – щоб вона не просто пішла. А полетіла. Полетіла в нове і щасливе життя. І щоб їй не боліло. І не боліло йому. Хоча йому вже й болить...

Що з того буде? Хто зна. Бо наші долі пишуться не нами. Для чогось же вони зустріли одне одного далекого вже 2011-го? Для чогось же не втратили одне одного за ці роки? Вона так само усміхається – трохи загадково, трохи відсторонено, а він знижує плечима і говорить: «Що б не було, так тому і бути»...

Микола КІРЄЄВ

ГРАНДІОЗНА «ГАЛА-ОПЕРА» – ПРОСТО НЕБА НА ФЕСТИВАЛІ OPERAFEST TULCHYN

Найкращі, найвідоміші, найулюбленіші арії з усесвітньо відомих опер: «Севільський цирульник», «Лючія ді Ламмермур», «Макбет», «Чарівна флейта», «Ксеркс», «Набукко», «Лакме», «Снігуронька», «Запорожець за Дунаєм», «Джанні Скіккі», «Казки Гофмана», «Турандот», «Кармен», «Травіата» – в одному концерті!

Справжній парад легендарних оперних хітів чекає глядачів на концерті «Гала-Опера», який 8 червня о 19.00 відкриє II міжнародний оперний open air фестиваль OPERAFEST TULCHYN-2018, що триватиме впродовж 8–10 червня під відкритим небом у парку прекрасного Палацу Потоцьких у м. Тульчин на Вінниччині.

Вхід на територію фестивалю – вільний для всіх, у програмі протягом трьох днів – світові шедеври, ексклюзивні постановки, яскраві шоу та цікаві арт-простори, тому їхати однозначно варто!



ДИРИГУВАТИМЕ – НАЙКРАЩА ЖІНКА-ДИРИГЕНТ СВІТУ ОКСАНА ЛИНІВ

8 червня на концерті-відкритті фестивалю красу музики Джакомо Россіні, Гаetano Доніцетті, Джузеппе Верді, Вольфганга Амадея Моцарта, Георга Генделя, Лео Деліба, Ніколая Римського-Корсакова, Семена Гулака-Артемівського, Джакомо Пуччіні, Жака Оффенбаха і Жоржа Бізе презентують найкращі солісти України, Міжнародний симфонічний оркестр «INSO-Львів», чоловіча хорова капела «Дударик» та найкраща жінка-диригент світу Оксана Линів (Австрія).

Талановита українка стала першою жінкою, яка отримала посаду головного диригента в опері та філармонічному оркестрі австрійського міста Грац, піднявшись на високий щабель, здавалося б, чоловічої професії.

Сьогодні Оксана Линів – диригент і музичний асистент генерального музичного директора Баварської державної опери (Мюнхен, Німеччина), головний диригент опери і філармонічного оркестру м. Грац (Австрія), засновниця й арт-директор фестивалю LvivMozArt, м. Львів (Україна) та

ВІД «СЕВІЛЬСЬКОГО ЦИРУЛЬНИКА» ДО «ТРАВІАТИ»

Молодіжного симфонічного оркестру України.

Народилася Оксана Линів у місті Броди Львівської області. 2003 року закінчила факультет оперно-симфонічного диригування Львівської державної музичної академії ім. М. Лисенка, вдосконалювала диригентську майстерність у Вищій школі музики ім. Карла Марії фон Вебера у Дрездені (Німеччина). Була стипендіатом престижних європейських фондів.

У 2004 році стала фіналісткою Міжнародного конкурсу диригентів ім. Густава Малера в Німеччині.

Упродовж 2008–2013 років працювала в Одеському національному академічному театрі опе-

хера, Г. Бергайде. Є запрошеним диригентом таких провідних оперних театрів світу, як Королівська опера у Стокгольмі та Великий театр Лісеу в Барселоні.

Оксана Линів співпрацювала з багатьма європейськими оркестрами Німеччини, Австрії, Швеції, Чехії, Угорщини, Іспанії, Естонії, Румунії, Швейцарії.

Нагороджена титулом «Зірка року-2015» у номінації «Класика» та призом Мюнхенського оперного фестивалю. Вона є у провідній трійці жінок-диригенток світу.

9 НАЙКРАЩИХ СОЛІСТІВ УКРАЇНИ ТА ЧОЛОВІЧА ХОРОВА КАПЕЛА «ДУДАРИК»

Оперні арії на концерті-відкритті фестивалю OPERAFEST TULCHYN-2018 будуть виконувати кращі солісти України: Ігор Онищенко (баритон), Тетяна Журавель (колоратурне сопрано), Сергій Магера (бас), Віктор Андрійченко (контртенор), Ольга Дядів (сопрано), Юрій Дудар (баритон), Олег Злакоман (тенор), Юлія Терещук (сопрано), Віктор Шевченко (бас).

Їхній талант гідно оцінений у Європі. Вони є лауреатами багатьох міжнародних конкурсів та співпрацюють із престижними оперними театрами світу.

Також 8 червня глядачі OPERAFEST TULCHYN-2018 насолоджуватимуться співом славнозвісної чоловічої капели «Дударик», яку називають музичною візитівкою Львова та України.

Досягнувши загальносвітового визнання та набувши незаперечного авторитету, капела в кожному виступі підтверджує свій унікальний рівень, як підтвердження цього – Національна премія ім. Тараса Шевченка, яка є найвищою урядовою нагородою в галузі культури, та інші численні нагороди.

У 1985 році капела заснувала Першу хорову школу в Україні з часів Гетьманщини. За майже



півстоліття завоювала своє місце під сонцем як незмінно майстерний виконавець, еталон хорового виконавства та гідний продовжувач української хорової традиції.

Заснував капелу в 1971 році провідний український хормейстер Микола Кацал за сприяння Українського Музичного Товариства у Львові. Відтоді «Дударик» підкорив провідні сцени світу.

Капела дала понад 2500 концертів у найпрестижніших концертних залах України і світу, серед яких Карнегі-хол, Собор Паризької Богоматері, Ванкувер Ейр Плейс, Варшавська філармонія.

У репертуарі колективу представлений весь спектр давньої та сучасної хорової музики. Здається, немає серед шедеврів світової музики різних часів твору, який

Солістами в концертних програмах «INSO-Львів» були Франсуа Лельо, Алессандро Сафіна, Ліза Батіашвілі, Вольфганг Емануель Шмідт, Сімон Трпчеський, Клод Делангль, Алан Берн, Лорен Скламберг та багато інших.

Серед запрошених диригентів, з якими оркестр пов'язує плідна та успішна співпраця, – Георг Кугі, Сер Дірк Броссе, Кшиштоф Пендерецький, Раймонд Янссен, Сімон Камартін, Фахраддин Керімов, Стивен Дікрен, Анна Скрильова, Ніколас Паск'є, Далія Стаєвська, Крістіан Шуман та інші.

Щороку оркестр «INSO-Львів» здійснює гастрольні турне країнами Європи. Географія гастрольної діяльності оркестру містить також такі країни, як Колумбія та Китай.



не по силах виконати «Дударик». Капела не лише еталонно інтерпретує загальносвітані у світі класичні шедеври, а й формує унікальний український варіант їхнього прочитання – сповнений красою тембрів, вражає багатством динамічної палітри.

СИМФОНІЧНИЙ ОРКЕСТР «INSO-ЛЬВІВ» ПРИЙДЕ У РІК СВОГО 20-РІЧЧЯ

Славнозвісний міжнародний симфонічний оркестр «INSO-Львів» заснований рівно 20 років тому, у 1998 році. Справжнім «Золотим фондом» оркестру є співпраця з усесвітньо відомими музикантами та диригентами.

CD оркестру відзначені нагородами Radio Swiss Classic. У червні 2017 року французька продакши-компанія Paratax Films зняла фільм з виступом «INSO-Львів» на Міжнародному фестивалі Alfa Jazz Fest за участю зіркового тріо Авіаша Коена. Трансляція фільму відбувається на телеканалі Mezzo. У 2017 році оркестр також започаткував плідну співпрацю з британським лейблом Toccata Classic.

Художній керівник оркестру – Герой України Мирослав Скорик. З 2007 року головою правління оркестру та ідейним натхненником багатьох проєктів і програм є Іоланта Пришляк.



ДВІ ПРЕМ'ЄРИ ОЛЕКСАНДРА БІЛОЗУБА

Перші прем'єрні покази мюзиклу «Скрипаль на даху» в Національній опереті України відбуваються 25, 26, 30 травня та 1 червня.

Знаменитий бродвейський мюзикл, який, до речі, має 9 найпрестижніших нагород американського театру «Тоні», буде представлений в Україні в оригінальній, ліцензійній версії, для отримання якої Київському театру оперети знадобилося п'ять років!

Режисер-постановник проекту Богдан Струтинський до створення візуальної образності спектаклю запросив відомого в Україні та за кордоном художника Олександра Білозуба (Сашко Білозуб), який розповів про свою роботу над виставою:

«У момент зустрічі з таким грандіозним матеріалом, як «Скрипаль на даху», стає наочно зрозуміло, що події, які відбуваються в мюзиклі, властиві не одній нації, не певному часові, а стосуються всіх людей і різних часів.



Центральним елементом декорації у виставі є велика арка з численними хагінками, великими та маленькими – це село, та сама Анатівка, що під Києвом. Водночас арка – символ єднання її мешканців. В середині села є невидимий будинок Тев'є Тевеля, головного героя. Цей будинок існує не сам собою, він існує у співдружності з усім селом,

бере з собою свою маленьку хатку. Батьківщина – не просто територія. Батьківщина є там, де є людина з традиціями і культурою свого народу, які вона зуміла зберегти».

Ще одну роботу Олександра Білозуба, тепер вже не тільки художника, а й режисера, глядачі Національної оперети України побачать наприкінці театрального сезону. 16, 17, 23 і 24 червня нова прем'єрна вистава на новій театральній сцені буде справжнім сюрпризом для шанувальників театру. На нульовому поверсі історичної театральної будівлі, що на Великій Васильківській, 53/3, розташується експериментальна сцена (Stage Lab), де для невеликої аудиторії (~40 осіб) створюватимуться різножанрові вистави камерного формату, а першою постановкою стане одноактна п'єса французького драматурга Марселя Міґуа «Акомпаніатор».

«Моновистава «Акомпаніатор» буде камертоном того, що відбуватиметься на експериментальній сцені, – вважає Олександр Білозуб, – Це буде аналіз, лабораторія, експеримент з тим, чим живе театр. Це сповідальна і відверта вистава про сутність театрального життя».

Катерина МОРОЗОВА,
театрознавець



Величні теми роду, сім'ї, дому, Батьківщини – важливі сьогодні, як ніколи. Те, що відбувається у нашому змінному, навіть крихкому світі саме зараз, коли зсуваються начебто непорушні пласти гуманізму, людяності, моралі, відображено в ідеях цього твору. Міграція є надзвичайно актуальною тематикою і, зрозуміло, це про єврейський, татарський, український народи (пригадати хоча б ситуацію на Сході нашої країни). Ця тема, як ніколи, на часі.

З оформлення вистави стає зрозуміло, що ми звернулися до творчості Марка Шаґала. Вважаю, що Шаґал – один із найяскравіших представників єврейської культури. Це художник, який ні на кого не схожий, який ніколи не асимілював у своїй творчості, не розчинився в європейській культурі, хоча змінив країну проживання, громадянство.



У виставі «Давай займемося сексом», яку можна побачити в залі кінотеатру «Кінопанорама», витримано баланси – між поняттями, означеними у заголовку, а також між комедією і драмою.

Ця прем'єра ознаменувала собою народження театру «Золота маска».

У театрі абсурду все закінчується не так, як має бути, згідно з першим законом божевільні. Другий же її закон стверджує: «Санітар божеволіє першим». Сестро! Вам слово!

Але вистава не про те. Це не драма, але говорить про безнадійність. Це і не комедія, хоча кумедного там багато. Це уявлення про наше складне і водночас

«Золота маска» й інші вистави за сучасною драматургією, що порушує актуальні питання сьогодення. Тож Юрій Шамлюк ще не раз здивує поціновувачів театрального мистецтва своєю майстерністю бачити серйозні речі у буденності життя».

«Ця робота – про самотність, тут у кожного своя порожнячча. Люди втомилися, але із завданням упоралися, що найголовніше. Хотілося донести до глядачів у залі думку про те, що варто більше спілкуватися зі своїми рідними й коханими та приділяти їм увагу, – розповів режисер Юрій Шамлюк. – Можна сказати, це була прем'єра театру, а не лише вистави. Річ у тому, що актори грали в різних театрах, і зараз це виглядає

МІЖ РЕАЛІЗМОМ І АБСУРДОМ



просто життя, сміливо втілене в дії. «Давай займемося сексом» – вистава-балаган, де в балагані майже все таке, як у житті, тільки як у балагані.

За п'єсою Валентина Красногорова, із творчістю якого українські глядачі вже знайомі з I-го Фестивалю драматургії та витончених мистецтв «АМПЛУА», що відбувся в Запоріжжі у 2013 році.

«Дебютувати складно в будь-якій сфері. Юрій Шамлюк – керівник київського театру «Золота маска» наважився зробити це з доволі серйозною заявкою, – висловлює думку Тетяна Щастіна, драматург, актриса, письменниця, член НСТДУ. – Його вистава з провокаційною назвою «Давай займемося сексом» виявилася глибокою драмою, яку глядач усвідомлює тільки у фіналі. Адже комедійні дії професійних акторів, зібраних з різних регіонів країни, змушують глядачів увесь час тримати усмішку. Така «режисерська підступність», безумовно, надає виставі глибини, а глядачів спонукає замислитися про важливі речі, що здавалися раніше не вартими уваги. Це вистава, в якій режисер «зробив ставку» не на «спецефекти», а на професійну роботу з акторами, що й створило на сцені гармонійний світ, який захопив увагу глядачів від самого початку дійства, тримаючи напругу до несподіваного його кінця. Зараз у роботі театру

як антреприза. Але ми зібрали професійних акторів з усієї України з одним баченням, працюємо над репертуаром і дивуватимемо глядачів новими роботами.

Ми орендуємо й репетиційну базу і, сподіваюсь, найкращі майданчики для того, щоб показати наші майбутні вистави, тому чекаємо на глядачів, готуємося до гастролей, для чого треба мати не менше трьох-чотирьох робіт. А оскільки графік не є вільним, ми підлаштувалися одне під одного, щоб, принаймні, зробити те, що слід. Ось і Тетяна Щастіна підкинула нам щасливі п'єси.

Я думаю, що необхідно працювати із сучасною драматургією, підтримувати українських драматургів, і в такий спосіб розвивати українське мистецтво».

Світлана СОКОЛОВА

Фото надані театром «Золота маска»



Продовження. Початок у №17–21

КРУТІКОВ У ГУТІ ПЕНЯЦЬКІЙ

Причин тривалого перебування в Гуті Пеняцькій групи радянських партизанів на чолі з Б. Крутіковим було кілька.

Перша. Втративши рацію і радиста, група позбулася зв'язку зі штабом загону «Победітелі» та московським керівництвом 4-го управління НКВД, тому вимушена очікувати наказів на заздалегідь обумовленому місці, яким була Гута Пеняцька.

Друга. Група радянських розвідників-терористів на чолі з М. Кузнецовим мала явки в селах Боратин і Гута Пеняцька. У Боратині, де мешкали Гаврилишини – батьки членів бойової групи Крутікова Євгенії та Василя Дроздових, перебувала одна з найміцніших у краї боївок УПА, тому Б. Крутіков, хоч і підтримував зв'язок зі своїми людьми в Боратині, змушений був перебувати у більш безпечному місці – недалеко Гуті Пеняцькій.

Третя. Кращого і безпечнішого місця для організації поїздок і різних вилазок партизанів, як Гута Пеняцька, Б. Крутіков не мав.

Четверта, що, мабуть, найсуттєвіша. Б. Крутіков мусив очікувати розвідників на чолі з М. Кузнецовим під час їхнього повернення зі Львова на заздалегідь обумовленому місці.

Надзвичайні випадки, такі, як втрага радіозв'язку, завжди передбачалися.

Виряджаючи М. Кузнецова до Львова, командир загону Д. Медведєв дав йому настанови і сказав: «Ось вам координати Крутікова, ось дві адреси у Львові, куди ви також зможете передати все, що потрібно. Ми домовилися, що, коли Кузнецову, Камінському і Белову (трійця, яка безпосередньо здійснювала теракти – Д. Ч.) не вдасться зустрітися із загonom, вони повинні розшукати групу Крутікова і залишитися з нею. Не вийде і це – перейти самим лінію фронту. Якщо і тут невдача – йти у підпілля і чекати приходу Червоної Армії». (Медведєв Д. Сильные духом. – С. 407).

Оскільки група Б. Крутікова, не маючи радіозв'язку, впродовж січня – лютого безперервно перебувала в Гуті Пеняцькій, то це вказує на те, що вона мусила тут очікувати на ймовірну появу М. Кузнецова та інших енкаведистів. Серед двох львівських надійних адрес, переданих М. Кузнецову полковником НКВД Д. Медведєвим, очевидно, була і квартира Войцеховських на вулиці Жолкевського, бо саме вона неодноразово згадується у його книзі «Сильні духом».

Як бачимо, все вказує на дуже міцну прив'язку Гуті Пеняцької до діяльності радянських розвідників-енкаведистів, які здійснювали у Львові терористичні акти, а на Львівщині ще й різноманітні диверсії. Безперечно, що їхні дії

ТРАГЕДІЯ ГУТИ ПЕНЯЦЬКОЇ

ПРИЧИНИ, ПЕРЕБІГ, НАСЛІДКИ



Фігура Богородиці. Єдине, що залишилося від спаленого села

викликали неабияку напругу німецького окупаційного режиму. Гута Пеняцька просто не могла не потрапити в поле зору гестапо і німецької воєнної розвідки.

У польських публікаціях можна зустріти вимушене зізнання про перебування в Гуті Пеняцькій загону НКВД Бориса Крутікова, але з неодмінним уточненням, що він там, мовляв, був дуже недовго, лише «день – два». То абсолютно не відповідає дійсності. Сам Б. Крутіков, виступаючи на мітингу з нагоди відкриття першого пам'ятника жертвам Гуті Пеняцької 26 лютого 1989 року, похвалився: «Тут ми перебували 50 днів». (Пам'ять людська не прощає // Прапор комунізму. – 1989. – 11 березня. – С. 2.) Про таке тривале перебування Б. Крутікова у Гуті Пеняцькій пише і Д. Медведєв: «Все не так, – думав він (Б. Крутіков – Д. Ч.), все не так. Живемо в селі, ситі, не знаємо небезпеки, як мирні обивателі». (Медведєв Д. Сильные духом. – С. 431).

Отже радянські партизани-енкаведисти, за їхніми ж словами, жили в Гуті Пеняцькій «сито і безпечно». Чому? Тому, що їхнє головне завдання полягало у створенні агентурної мережі, збиранні

території з потрібними їм людьми. Саме через цю агентуру вони з'єдналися з радянським підпіллям Львівщини, яке підтримувало зв'язок із Москвою. У створенні агентурної мережі і полягала одна з головних функцій загону Б. Крутікова, і саме тим слід пояснювати його слова про те, що в Гуті Пеняцькій вони довго жили «ситі та не зазнавали небезпеки». Просто так вони тут хліб і копчену ковбасу не їли. Таке впливає навіть з архівної довідки про полковника НКВД Д. Медведєва, у якій записано: «Під його керівництвом партизани створили розлогу агентурно-диверсійну мережу на території Рівненщини, на Волині та Поділлі». (Партизанські колекції Меморіального комплексу «Національний музей історії Великої Вітчизняної війни 1941–1945 років». Особові фонди. Путівник. – К., 2014. – С. 284). З усього Поділля відомо лише один населений пункт, де орудували енкаведисти-медведівці, – Гуту Пеняцьку.

Як наслідок діяльності розвідників Крутікова до Гуті Пеняцької стали сходитися прорадянські налаштовані елементи і цілі воєнізовані формування.

Д. Медведєв писав: «Група (Б. Крутікова – Д. Ч.) пробула в Гуті Пеняцькій до кінця лютого. Вона перетворилася тут на сильний і численний партизанський загін. Спочатку кілька осіб, які втекли від окупантів у ліси, а потім близько півсотні колишніх поліцаїв, добре озброєних і дисциплінованих, перебивши своїх командирів-націоналістів, прийшли до Крутікова і з'єдналися з його групою». (Медведєв Д. Сильные духом. – К., 1981. – С. 458). Із цих слів полковника НКВД, на перший погляд, можна зробити висновок, що до підлеглого йому Б. Крутікова в Гуту Пеняцьку прийшли українські поліцаї, але то не так. У Гуту Пеняцьку прибув загін польської поліції з Бродів. Таке впливає з повідомлення підпільної газети «Новини дня», яку у Львові видавала підпільна Народна гвардія імені Івана Франка. У номері за 25 лютого 1944 року вона повідомила: «3 лютого польська поліція в Брідщині пішла в ліс». (Варягіна В., Вакуленко Г. Народна гвардія імені Івана Франка. – Львів: Каменяр, 1979. – С. 56). Отож, саме ця польська поліція могла прийти до Б. Крутікова в Гуту Пеняцьку. Але то був далеко не єдиний підрозділ польської поліції у Бродях, який дремував, тому польські поліцаї втікали.

Про перебування червоних партизанів у Гуті Пеняцькій та приєднання до них поляків знали

місцеві організації УПА і повідомляли своїм вищим органам: «В Гуті Пеняцькій (Броди) до червоних партизанських банд пристало багато поляків». (Польсько-українські стосунки в 1942–1947 роках у документах ОУН-УПА. – Т. I. – Львів, – 2011. – С. 571).

14 лютого 1944 року підрозділ лісової охорони, який базувався в селі Сидинівка, німці його «називали» «Фортштутц», у кількості 40 осіб, на чолі з Болеславом Хидіком на псевдо «Цибубльський», змовившись, залишили службу німецьким окупантам, прихопили із собою всю наявну у них зброю: 34 гвинтівки, станковий кулемет, кілька ящиків патронів і гранат, 6 пістолетів і через Підгірці на 16 парокінних підводах прибули в Гуту Пеняцьку до Б. Крутікова. Саме до нього, бо перед тим вони чомусь посварилися з польською Армією Крайовою. (Варягіна В., Вакуленко Г. Народна гвардія імені Івана Франка. – С. 108–110). Посередниками між польськими поліцаями із «Фортштутц» і Б. Крутіковим виступили люди з Народної гвардії імені Івана Франка, які добре його знали, а також лісничий Людвік Седлецький на псевдо «Владек». (Там само. – С. 108–110).

Керівників цієї лісової охорони один з учасників львівського підпілля та очевидно цих подій Степан Маківка називає «польськими буржуазними націоналістами». (Маківка С. Народна гвардія імені Івана Франка. – Львів: Книжково-журнальне видавництво, 1953. – С. 95). С. Маківка пише, що члени лісової охорони, на чолі з Болеславом Хидіком і Ришердом Сливинським, вирушили з фільварку Сидинівка і прибули до «Крутікова». (Там само. – С. 96). На превеликий жаль, С. Маківка чомусь не описує перебування цього підрозділу в Гуті Пеняцькій. Але з його розповіді зрозуміло, що лісова охорона «Фортштутц» у селі Сидинівка складалася з поляків, одягнутих у німецьку воєнну форму і добре озброєних гвинтівками, пістолетами і гранатами. (Там само. – С. 96.).

Після прибуття до Гуті Пеняцької польських поліцаїв та охоронців лісів у штабі загону, що в приміщенні гутапеняцької школи, відбулася зустріч Бориса Крутікова з Іваном Куриловичем – одним з керівників радянської підпільної організації «Народна гвардія імені Івана Франка» у Львові, начальником її штабу та командиром підпорядкованого їй партизанського загону. (Варягіна В., Вакуленко Г. Народна гвардія... – С. 110). Іван Прокопович Курилович (1911–1975) належав до найбільш відомих діячів комуністичного руху Західної України, він проявив

себе переконаним марксистом-ленінцем і свого часу навіть воював за комуністичні ідеали в Іспанії. І. Курилович підтримував радіозв'язок із Москвою. (Борці за возз'єднання. Біографічний довідник. – Львів: Каменяр, 1989. – С. 171). Під час цієї зустрічі було вирішено об'єднати загони Б. Крутікова та І. Куриловича. «У ніч з 19 на 20 лютого група Куриловича зі своїм обозом в'їхала в село Гута Пеняцька, яке ховалося в засніженому лісі і нагадувало собою казкове царство», – читаємо в книзі В. Варягіної і Г. Вакуленка. І далі так: «Через два дні в Гуті Пеняцькій з'явився партизанський батальйон ім. Чкалова з'єднання Малікова під командуванням Б. Д. Кореневського. Зустрів їх Войцеховський». (Варягіна В., Вакуленко Г. Народна гвардія... – С. 111–112).

Очевидно, що саме про цей загін йдеться у «Надзвичайному звіті УПА Ч. 2/44 про перебування загону червоних партизанів у селі Гута Пеняцька» від 8 березня 1944 року. Цитую: «Дня 20.11.44 большевицька партизанка, передержись з Волині, переходила через село Пеняки повіту Броди, що начислювала около 600 людей. Між ними було декілька жінок. В селі заховувалися спокійно. Сільська варта ходила поміж них з крисами, червоні їй не чіпали. Узброєння червоних добре. Майже кожний мав деситизарядку або фінку. З Пеняк згаданий загін подався до с. Гути Пеняцька, одна частина тут залишилася, інша, зложена з двох груп в числі до 60 чоловік, подалася на села Тростянець, Зарваниця, ще інша, зложена з около 80 кіннотчиків і разом до 300 чоловік, подалася на села Гавареччина, Підлисса, Закомяря. Там закратувала дня 24.11 в польських селах Куліки, Адами, Бортники, де перебуває до сьогодні, роблячи випадки на українській села.

Перебуваючи в селі Гута Пеняцька, червоні набирали до себе боездатних поляків». (Польсько-українські стосунки в 1942–1947 роках у документах ОУН-УПА. – Т. І. – Львів, – 2011. – С. 475).

Отже, 20 лютого 1944 року в сусідньому з Гутою Пеняцькою селі Пеняки квартирувала радянська партизанка чисельністю близько 600 осіб. То мусило бути з'єднання радянських партизанів під командуванням С. Ф. Малікова, у складі якого був загін ім. Чкалова.

Пеняки доволі велике село, у ньому мешкали понад тисячу осіб, було достатньо хат для ночівлі. У Пеняках з'єднання розділилося. Один батальйон ім. Чкалова під керівництвом Б. Д. Кореневського з Пеняк пішов у Гуту Пеняцьку, де вже перебували загін Б. Крутікова, підрозділи польських поліцаїв-утікачів, польських солдатів з так званої «охорони лісів» «Фортштутц» і загін І. Куриловича.

Окрім польської поліції з Бродів, Золочева і Сидинівки, на Брідщину та, очевидно, й у Гуту Пеняцьку прибули польські поліцаї з Волині. У тогочасній інформації УПА Золочівщини зазначено: «Язвою для населення являється евакуйована польська поліція з Волині. Вона бешкетує до спілки з німцями та «козаками» по українських селах. Багато її є в Брідщині». (Польсько-українські стосунки в 1942–1947 роках у документах ОУН-УПА. – Т. І. – Львів, – 2011. – С. 722). До цього слід додати, що під «козаками» розумілися радянські партизани-кіннотники.

Б. Дмитрів, який писав свою статтю ще за життя Б. Крутікова і мав з ним якісь контакти, зазначив, що його група в Гуті Пеняцькій постійно поповнювалася озброєними людьми, зокрема «з числа поляків (понад 30 осіб), що відмовилися служити в батальйоні з охорони залізничних об'єктів у Бродях і Золочеві. З них було сформовано окремий взвод». (Дмитрів Б. Заграва над Гутою // Прапор комунізму. – 1988. – 1 бер. – С. 2).

Організований німцями з числа поляків батальйон з охорони залізниці був екіпірований у німецьку польову форму Вермахту. Поляки в ньому за гроші та пільги «служили гітлерівському німецькому Третьюму рейху», частина з них втекла до Гути Пеняцької. Цілком очевидно, що поляки – охоронці залізниці у Бродях і Золочеві мали між собою зв'язок, тому й утекли до Гути, спочатку з Бродів, а потім із Золочева.

Загін Бориса Крутікова в Гуті Пеняцькій постійно і суттєво збільшувався за рахунок окремих недобитків медведівських груп, різних утікачів, підрозділів польської поліції з Бродів і Сиданівки, з охоронного батальйону із Золочева, німецько-польських охоронців лісів та загону народогвардійців І. Куриловича. Чисельність загону Крутікова перевищила сто осіб. Коли взяти до уваги, що 21 або 22 лютого до Гути Пеняцької прибув ще й батальйон ім. Чкалова на чолі з Б. Д. Кореневським зі з'єднання радянських партизанів під командуванням Малікова, чисельністю 220 осіб, то їхні сили виглядали доволі поважно.

Отже, без врахування самооборони АК, у Гуті Пеняцькій станом на 22 лютого 1944 року зосередилося щонайменше 500 радянських партизанів. Де вони могли розташуватися у невеликому селі? Відповідь випливає зі спогадів самих партизанів – під час їхніх рейдів, що здійснювалися ночами, аби себе не видавати, під ранок вони приходили до заздалегідь визначеного села, виставляли сторожу і розходилися по всіх хатах, у яких спали на соломі, покладеній на долівку. Коли не вистачало місця в хатах, молодші йшли спати у хліви, де стояли коні і худоба. Там за-

вжди була плюсова температура. У хлівах теж спали на соломі або сніг. Найкраще місце для снування у хліві було в жолобі для худоби.

Ось як описує партизанський побут у своєму щоденнику командир житомирського з'єднання імені Сталіна генерал М. І. Шукаєв: «У селі Зарубинці нам навіть ніде було розміститися. Довелося відпочивати у хлівах на соломі, хто де міг». (ЦДАГОУ, ф. 71, оп. 1, сп. 17, арк. 60).

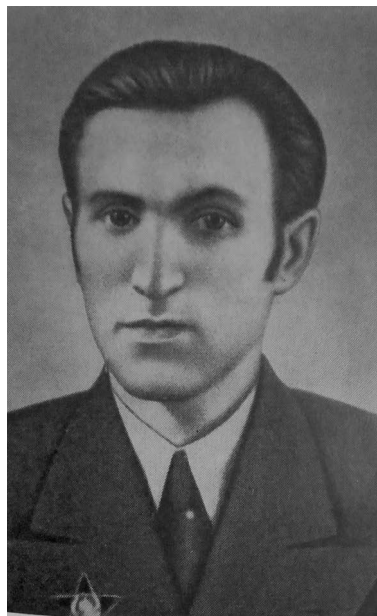
Тож 300–500 осіб цілком могли розташуватися в Гуті Пеняцькій, де, крім 172 хат селян, була і велика школа, перетворена Б. Крутіковим на свій штаб і партизанську казарму.

За нашими підрахунками, загін Б. Крутікова перебував у Гуті Пеняцькій упродовж півтора місяців – з 10 січня до 23 або 27 лютого 1944 року. Сам Б. Крутіков на відкритті першого монументу жертвам Гути Пеняцької 26 лютого 1989 року заявив, що його партизани перебували в цьому селі 50 днів. (Прапор комунізму. – 1989. – 11 березня. – С. 2).

Судячи зі спогадів Б. Крутікова та мемуарів його шефа, полковника НКВД Д. Медведева, радянські партизани не провели ані на Брідщині, ані в сусідніх районах жодного бою з німецькими окупантами – вони пишуть, що вели тяжкі бої по селах Брідщини, Золочівщини і Бусьчини лише з бандерівцями. Виникає резонне запитання: а що ж робили радянські партизани по українських селах і чому вони лише там воювали? Відповідь до банальності проста: радянські партизани робили свою повсякденну справу – грабували місцевих селян, а тих захищали місцеві загони української самооборони і підрозділи ОУН-УПА. Ось і справжні причини боїв.

ПАРТИЗАНСЬКЕ ЖИТТЯ І ПРИЧИНИ ПОСТІЙНИХ ГРАБУНКІВ СЕЛЯН

Що робили в Гуті Пеняцькій радянські партизани? Основним підрозділом був загін Б. Крутікова; його головне завдання по-



Борис Крутіков

лягало в забезпеченні прикриття для розвідника-терориста М. Кузнецова, збиранні інформації про ОУН-УПА, польське підпілля, їхні бази, плани тощо; передання повідомлень по радіо радянському командуванню про обстановку в тилу німецьких військ, влаштування диверсій і терористичних актів, аби викликати у тилу німців невпевненість, страх, посяти сум'яття, безлад і паніку. Особливо жорстокі та зухвалі теракти медведівці здійснювали під виглядом ОУН-УПА, аби спрямувати проти українських націоналістів відплатні акції німців та репресії, тобто здійснювали брутальні провокації. Цим вони хвалилися, особливо полковник НКВД Д. Медведєв у своїх мемуарах «Сильні духом».

Окремі групи із загону Б. Крутікова доходили до Львова і діяли там. Усі вони мали адреси кількох явочних квартир, заздалегідь явочних НКВД. Бійці Кобеляцький і Пастухов здійснили вбивство німецького майора, що викликало у Львові посилення репресій, розстріли заручників і прискіпливість перевірок. Тому, порадившись, вони зробили висновок, «що їхня справа – розвідка, де вони зможуть принести більшу користь». (Д. Медведєв. Сильные духом. – С. 451). Але розвідники не втрималися і знову вбили кількох німецьких офіцерів і навіть генерала. Їхні явочні квартири були або викриті німцями, або опинилися під підозрою гестапо. «Залишався старий Войцеховський, але виявилось, що і до нього заходили з перевіркою». (Д. Медведєв. Сильные духом. – С. 455). Втративши місяць схову, радянські розвідники-терористи з групи Б. Крутікова Кобеляцький і Пастухов змушені були виїхати зі Львова в бік Бродів, тобто на базу в Гуту Пеняцьку, але незабаром звідти їх повернули назад до Львова. (Д. Медведєв. Сильные духом. – С. 455–456).

Отже, основним завданням загону спеціального призначення, очолюваного полковником НКВД Д. Медведєвим, була розвідувальна, терористична і диверсійна діяльність у тилу німців та компрометація ОУН-УПА, що вони успішно здійснювали. Основна група на чолі з Б. Крутіковим постійно перебувала в Гуті Пеняцькій у січні – на початку лютого 1944 року. Для виходу в ефір переносні радіостанції відвозили за десятки кілометрів від Гути Пеняцької, аби їх не запеленгували німці. Під час однієї з таких вилазок крутіковці вели бій з УПА, в якому втратили радиста і рацію, тому залишилися без радіозв'язку і надалі послугували лише зв'язковими агентурної мережі НКВД. Оскільки Боратин і Гута Пеняцька були визначені як місяця, куди міг утекти радянський розвідник терорист М. Кузнецов, то група Крутікова виконувала поставлене перед

нею завдання – очікувала терористів упродовж вищезгаданих 50 днів. Аби впродовж майже двох місяців загін Б. Крутікова «ситно і безтурботно» жив у селі Гута Пеняцька, йому треба було чимось харчуватися. Загін спочатку нараховував кілька десятків, а потім до сотні, чи й більше бійців. Із прибуттям батальйону імені Чкалова ідців стало понад п'ятсот.

Для повноцінного харчування кожній людині потрібно приблизно 2 кг харчів на день. То мінімально-необхідна норма. Коли виникли продовольчі труднощі і довелося економити харчі, то генерал Маліков видав з цього приводу по своєму з'єднанню наказ, яким встановив норми економії на одного партизана на день: борошно – 500 г; м'ясо – 200 г; картопля – 500 г; овочі – 500 г; жири – 50 г. (ЦДАГОУ. Ф. 67, оп. 1, сп. 109, арк. 14). Отже, навіть під час скрутних ситуацій норма харчування партизанів була близькою до двох кілограмів на день. Однак у партизанському загоні ще й мали коней, яких енкаведистам з Москви не прислали – вони їх забирали в українських селян. Коней не могло бути менше двадцяти, бо лише на 16 парокінних возах 14 лютого 1944 року прибули в Гуту Пеняцьку польські поліцаї-втікачі, які до того «служили гітлерівському німецькому Третьюму рейху». Коні їдять сіно, але його партизани зрідка у селян брали, аби не залишити сліду, тому годували в основному зерном. На день кін потрібне близько 30 кг зерна. Крутіковці ані харчів для себе, ані кормів для коней не мали, все вони добували по довколишніх селах. Ось у чому полягала причина постійних скарг селян на безконечні грабунки.

Те, як під час рейдів партизани вирішували транспортні проблеми, видно з партизанських щоденників, спогадів, мемуарів.

Начальник санітарної служби партизанського з'єднання під командуванням М. Наумова Михайло Михайлович Тарасов залишив у щоденнику такий запис: «7 лютого 1944 р. партизани Наумова зайняли Горохів Волинської області. У цей же день випав сніг, настала зимава погода. Довелося усьому з'єднанню з підвод перейти на санний транспорт». (ЦДАГОУ, ф. 62, оп. 1, сп. 1789, арк. 18). Цілком зрозуміло, що сани вони відібрали в селян довколишніх сіл. А оскільки у з'єднанні нараховувалося понад дві тисячі бійців, то їм потрібно було кілька сотень саней.

Подібну картину спостерігаємо і в Гуті Пеняцькій та її околицях. 21 лютого 1944 року партизани 9-го батальйону ім. Чкалова прибули сюди на 16 парокінних гужових одиницях транспорту, а вже через місяць їх число збільшилося до 19, а тяглових коней з 32 до 38. (ЦДАГОУ, ф. 62, оп. 1, сп. 1789, арк. 18).

«СУЗІР'Я» ТАЛАНТІВ ЛАРИСИ НЕДІН

Срібний голос ведучої популярних радіопередач «Вечірній клуб актриси Лариси», «А ми до вас в ранковий час» та «Від суботи до суботи», заслуженої артистки України Лариси Недін слухачі розпізнають із перших слів в ефірі.

Наталка КАПУСТЯНСЬКА

Утім, на одному з її творчих літературних вечорів у Будинку письменників народна артистка України Тамара Стратієнко відкрила таємницю, назвавши сім справжніх талантів, якими володіє Лариса Недін: актриса, майстер слова, педагог, журналіст, турботлива мама, прекрасна господиня та ще й талант літературний. Який із них для Лариси Недін найважливіший, запитавмо у неї...

– Пані Ларисо, то що ж для Вас найважливіше у творчій діяльності? І взагалі, ким мріяли бути? І чи здійснилася Ваша мрія?



На радіо

– Мріяла стати актрисою. Мрія здійснилася. Мріяла писати книжки. Пишу і видаюся. А от радіо і телебачення – дарунок Долі. Творчість і є моє життя. Намагаюся не впускати у свою душу зневіру, розпач. Усевишній нагородив талантами, впевнена, щоб на духовній ниві працювати. Примножувати все добре й світле.

– Нещодавно на творчій зустрічі на Солом'янці, у бібліотеці ім. Н. Реріха, де Ви представляли зіркових гостей передачі «А ми до вас в ранковий час», Тамара Стратієнко розказала цікаву історію, як прийшло у її життя радіо. А як з'явилося воно в Ларисі Недін?

– Радіо прийшло до мене, коли я навчалася на другому курсі Київського державного інституту театрального мистецтва ім. І.К. Карпенка-Карого (нині Національний університет театру, кіно і телебачення ім. І.К. Карпенка-Карого), де моїми викла-

дачами були професор Леонід Артемович Олійник, Ада Миколаївна Роговцева та Зоя Олександрівна Віхарева. На іспиті зі сценічної мови я виконувала «Титарівну» Тараса Шевченка. Серед глядачів було кілька запрошених з Літдрами, так називалося окреме об'єднання, яке розташовувалося не на Хрещатику, 26, а на вулиці Ярославів Вал, 10-6. От саме звідти і прийшли режисери: Володимир Бохонко, Рима Скибенко, Юрій Дзюба, Василь Обручов. Невдовзі отримала пропозицію записуватись у літературних передачах, брати участь у радіопостановках. А у 1995 році я очолила редакцію розважальних передач. Талановиті журналісти, редактори, музиканти, режисери прийняли мене у свою радіородину.

– Але ж у Вашій творчій біографії на той час був і театр «Сузір'я»...

– Спершу був театр-студія «Будьмо!», куди мене запросив художній керівник Сергій Проскурня, і це був дуже цікавий період роботи, спільні постановки з іноземними режисерами, акторами. Надзвичайний досвід. Те-

атр «Сузір'я» був після 1998 року, це була творча лабораторія, де я могла експериментувати і втілювати свої проекти. Перший мій проект у цьому театрі був присвячений 2000-річчю Різдва Христового – постановка за кіносценарієм режисера Василя Ілляшенка «Невідома легенда про Клавдію Прокулу – дружину Понтія Пілата, про Понтія Пілата та Ісуса Христа». Цю виставу навіть номінували на «Київську Пектораль». І ще один проект на сцені театру «Сузір'я» був поставлений до 20-річчя моєї творчої діяльності за драматичною поемою Марії Морозенко, вистава мала назву «По за зоною досяжності або Magdalena.com.ua».

– Ви згадали Сергія Проскурню. Знаю, тоді у Вашій театральній біографії був фестиваль експериментальних театрів, проектів, вистав «Мистецьке Березилля». Кілька слів про цю мистецьку подію...



Лариса НЕДІН

– Таких фестивалів було чи не десять, боюся помилитися. Мені запам'яталося «Четверте Мистецьке Березилля». Однією з найяскравіших подій фестивалю була київська прем'єра режисера з Нью-Йорка Вірляни Ткач. У виставі брали участь шість акторок: двоє з Нью-Йорка та четверо з України. Звичайно ж, окрасою була Ніна Матвієнко з її унікальним голосом. «Водоспад/Відблиски» – таку назву мала вистава... Водоспад голосів, водоспад оплесків, водоспад відкриттів – і все це про київську прем'єру. Вистава досліджувала самовизначення жінок у нашому мінливому житті, сплітаючи родинні оповідання про наших бабусь, старовинні пісні та сучасні твори. Моею була розповідь про бабусю, яка перед смертю залишила мені зелену хустку. На Одещині більш поширеними були не вишиванки, а традиційні яскраві великі хустки. Бабусина хустка для мене найдорожча.

– Але повернімося до радіо «Культура». Коли з'явилася передача «Вечірній клуб актриси Лариси»?

– У 1995 році створюється редакція розважальних програм, з'являються нові проекти і, зокрема, «Вечірній клуб актриси Лариси». Після двох перших ефірів листи посипалися, без перебільшення, мішками. Тоді не було такого поняття, як бренд, але в глибині душі відчувала, що передача буде популярною.

– Кого запросили на гостини у «вечірній клуб»?

– Павла Зіброва з дружиною Мариною. Тоді у нас на вустах було його одруження. Пам'ятаю, визирнула у вікно – а там Павло з дружиною прямують до студії. Його важко було не впізнати: такого статного, з вусами, і його дружину в капелюшку – справжню тобі французенку! Наступними гостями були Іво Бобул і Лілія Сандулеса, Ганна Чубач, Марія Стефюк, Павло Дворський, Юрій Рибчинський та багато інших знаменитих митців. Під час ефіру багато жартували, розповідали маловідомі факти з дитинства, про хобі... Утім, на передачу запрошувала не лише зірок, а й, на мою думку, унікальних людей. Скажімо, Івана Кураса, який розповідав не про будні в Кабінеті Міністрів, а цікаві факти з історії нашої країни. І перед слухачами постала не людина-чиновник, а людина-патріот, що добре знається на історії, сучасній літературі та мистецтві.

– А можете розказати про нічні гості передачі, які чимось особливим вразили Вас і слухачів?

– Особливим?! Напевне, найбільше мене вразив Валерій Мартишко з Борисполя, який є фермером та пише пісні. Мене з ним познайомив композитор Олександр Бурміцький. І коли я уперше зустріла Валерія Мартишка в холі Українського радіо, я подумки себе спитала: «про що я говоритиму з цією людиною?»... Та коли ми зайшли до студії і гість почав розповідати... як зупиняє

посеред поля машину і на колінах пише рядки для своєї нової пісні, милується, як заходить і сходить сонце... А від розповіді про його бабусю, яка несла замерзлим Дніпром у Святвечір печену у горщику картоплю (бо більше було нічого принести) дитині, яка була у притулку, – я вперше у студії за всі роки заплакала... Не тільки я відчула глибину його душі, а й слухачі передачі. Телефон у редакції розривався. Це – щемно!

Як драматична акторка я тяжію до театральної тематики. І моїми гостями часто є актори та театральні діячі: моя театральна наставниця Ада Роговцева, актриса Галина Яблонська, режисери Едуард Митницький, Михайло Резнікович, Олексій Кужельний. А який чудовий співрозмовник та оповідач Богдан Струтинський, очільник Національної Опери! Також гостею була Валентина Зимня, яка майже 20 років пропрацювала у Чернівецькому драматичному театрі. Загалом із цим театром, у якому я також, до речі, розпочинала свою акторську кар'єру, мене пов'язує участь у складі журі конкурсу «Золоті оплески Буковини».

– Пані Ларисо, з чим пов'язуєте своє майбутнє?

– З театром педагогікою, вона мене вабить. З літературою, багато цікавих задумів і для дітей (кілька рукописів чекають на свого видавця), і для дорослих. І, звичайно, з Українським радіо, куди щодня поспішаю з радістю в душі. А якщо Доля мені подарує щось зовсім несподіване, але дуже цікаве, – я радо відгукнусь.

– Оскільки заговорили про літературу, кілька слів про Ваш літературний доробок...

– У моєму творчому доробку дві поетичні книжки: «Світ, приречений на гріховність» і «Душі моєї оркестри». Видала прозову книжку «Дощ змивав всі сліди», де вміщені спогади моєї бабусі Гані, яка пережила жахиття Голодомору. Коли я ще була школяркою, вона розповідала мені деякі історії про Одещину, яку теж голод зачепив. Але вона завжди мене застерігала: «Лорочко, нікому цього не говори, бо тебе виключать з комсомолу, а нас усіх зашлють у Сибір». Я дуже довго носила ці історії, і в якийсь момент усе це вихлопнула на папір. У народному театрі міста Хотина є в репертуарі вистава за мотивами цієї повісті.

Та, мабуть, найбільший творчий доробок – книжка для дітей під назвою «Передчуття свята», випущена у видавництві «Криниця». Ця книжечка схожа на метелика, який перелітає з однієї квіточки на іншу та розповідає про високу духовність, доброту і людяність...



Лариса НЕДІН і Павло ДВОРСЬКИЙ

ЩОБ ГОЛОС ДИТИНИ ПОЧУЛА КРАЇНА

Обдаровані діти – це надбання нації. Із цим висловлюванням важко не погодитись. Але що насправді є талант – привілей для обраних чи потенційна можливість багатьох?

Наталія СІТЧЕНКО

Чи можна ставити знак рівності між цими поняттями і коли ця обдарованість виразно виявляється в дітях? Певно, що це тема не однієї наукової роботи. Але з упевненістю можна сказати, що ту роботу, яку проводить сьогодні на Житомирщині Благодійний фонд «Надія Є» з виявлення і підтримки обдарованих дітей польсько-регіону інакше, як подвижницькою, назвати неможливо. За п'ять років існування фонду реалізовано такі потужні мистецькі проекти, як обласний телевізійний конкурс-фестиваль



Софія РЕГОТУН

«Зірочко, засвітись», культурно-просвітницький проект «Крок до мрії», традиційним став літературно-мистецький конкурс на здобуття премії Олени Пчілки, а також фестивалі юних талантів краю «Житомирська вежа». А за цими масштабними заходами – копітка робота в районах, найвіддаленіших селищах і містечках області з виявлення обдарованих дітей і підлітків, чий талант потім яскраво звучать з великої сцени.

«Талант, насправді – розвиток природної схильності у дитини, – кажуть у Фонді «Надія Є». – Річ у тім, що дитина від народження може бути наділена здібностями, які будуть розвинені чи ні». Саме цьому розвитку самовіддано служать керівники та педагоги Фонду. Їхній дружбі з ученицею школи № 22 та музичної школи № 3 м. Житомира Софією Реготун стільки, скільки існує фонд, – п'ять років,

відтоді, як дівчинка несміливо, але натхненно почала виконувати свої перші музичні твори. За цей час вокальний талант дівчинки зміцнів і розвинувся. І сьогодні десятикласниця Реготун – володарка Гран-прі на багатьох Міжнародних фестивалях та Першої Обласної літературно-мистецької премії імені Олени Пчілки.

Артем Фесько із смт Попільня Житомирської області має голос унікальний – високий і чистий, немов кришталь, про що добре знають його односельці. Є маленький артист, але йому потрібна була велика сцена. Якщо немає простору для розкриття таланту, він тьмянітиме. Справжня підтримка хлопчикові прийшла, коли п'ять років тому потрапив на відбірковий районний тур, організований фондом «Надія Є». Відтоді вони йдуть поруч – маленький артист і педагоги Фонду. Артем отримував постійні консультації від фахівців з вокалу, сценічної майстерності. І голос хлопчика таки зазвучав з великої сцени. Після перемог на обласних телевізійних фестивалях, які проводив Фонд, Артем Фесько крокував далі до своїх зірок: став лауреатом I ступеню Всеукраїнської музичної олімпіади «Голос країни» у номінації академічний вокал у 2016 році, лауреатом Гран-Прі Міжнародного фестивалю-конкурсу класичної музики, танцю та пісні «Талановиті діти України». Однак робота і дружба керівників фонду з Артемом Феськом не закінчується, як, утім, і з багатьма іншими їхніми підопічними. Божена Вознюк – дивовижне відкриття фонду. Обдарована дівчина з м. Бердичів підкорювала різнобічним обдаруванням. У перші роки дружби з Фондом перемогла в номінації «художнє читання». Згодом відкрився її дивовижний талант виконавиці джазової музики, який приніс їй перемоги на обласному і багатьох міжнародних конкурсах. Талант Божени став справжньою окрасою мистецького життя області. Також помітним явищем стала творчість переможниці обласних конкурсів у номінації «художнє читання» Єлизавети Щукіної, яка нині виступає разом з визнаними майстрами сцени. Власне, участь заслужених артистів, відомих митців, досвідчених і талановитих педагогів у роботі Фонду робить безцінний внесок у розвиток дитячих талантів.

Завдяки меценатам, органам місцевої влади, Благодійний Фонд «Надія Є» робить участь



Єлизавета ЩУКІНА

дітей у всіх проектах безкоштовною. Їх тут не лише навчають, а й долучають до духовних скарбниць нашої країни. Фондом було організовано поїздки до Національного музею-заповідника в Каневі, літературно-меморіального музею Лесі Українки у Новоград-Волинському, відвідування вистав Національної опери України тощо.

«Для дитини найпотрібніше – наша любов і прийняття, турбота і віра в неї, – кажуть керівники Фонду Валентина Марчук та Надія Юшкевич. – І все це ми намагаємося дати нашим дітям. Обдарованість може бути лише мінливим шансом, і тільки робота і зусилля зможуть привести до успіху. От над цим і працюємо разом з дітьми, якими опікуємося».

У фонді «Надія Є» існує розуміння того, що не діаграми і стовпчики цифр з економічними показниками, а талант та інтелект є сьогодні основним показником розвитку українського суспільства і його основним капіталом. І перейти від розуміння завдань до реалізації їх – шлях нелегкий і неблизкий. Тут до нього готові. Тут невтомно працюють. аби дати талановитим дітям надію і засоби для реалізації їхніх здібностей, аби вони на повний голос заявили про себе. Аби голос талановитих дітей із Житомирщини почула вся країна.



Керівники фонду Валентина МАРЧУК та Надія ЮШКЕВИЧ

Харківська письменниця і журналістка Ніна Супруненко має ще почесне звання мами та бабусі. І як такі жінці не розкрити своє серце в поезії для дітей?

Звичайно ж, пані Ніна не лише пише, а й вже видала свою добірку дитячих віршиків, які теплим і талановитим словом відтворюють її почуття любові до малечі, природи та життя. Називається ця книжечка «У бабусі й дідуся». Видана вона харківським видавництвом ФОП і тішить віршиками Ніни Супруненко всю українську малечу,



Ніна СУПРУНЕНКО

ДО БАБУСИ Й ДІДУСЯ НА ПОЕТИЧНІ ГОСТИНИ

та й не лише її, бо, занурившись у світ її поетичного слова, присвяченого тим, хто житиме після нас, віриться у те, що і майбутнє покоління нашого українського народу не буде тими зомбі, якими вже нині лякають з екранів...

Та що тут довго розповідати, коли найкраще про все можна сказати словами авторки:

БЕЗІМЕННІ РИБКИ

Песика назвав я Гав,
Він же гавкає: «Гав!Гав!»

Котика назвав я Няв,
Він же нявкає: «Няв! Няв!»
Я назвав телятко Му,
Мукає ж воно «Му!Му!»

А баранчик в мене Бе,
Він же бекає: «Бе!Бе!»

Гусака я кличу Го,
Бо гелгоче він: «Го!Го!»

Як же рибок називать,
Як вони весь час мовчать?!

Або ще:
КОРОВА КВІТКА
Є корівка у бабусі –
В плямах чорних на боках!
І її не боюся,
Як чекаю молока.

Біля ясел ремигає
Все траву вона жує...
– Квіточко! – я її гукаю,
Як жувать перестає.

Та вона жує весь час –
її, корівці, не до нас...

КУРЧАТА

Квочка-мама, півень-тато,
Діточок у них багато:
Всі пухнасті – білі й чорні –
Дуже жваві і моторні!
Враз – розбіглися курчатка!
Розгубився півень-татко,
Кукуріка серед двору,
Дзьоба підіймає вгору!
А курчатка, мов не чують:
Веселяться, бешкетують,
Не звертаючи уваги,
Знов продовжують розваги!
Тут зненацька задощило...
Розпустила квочка крила:
– Кво-кво-кво! – завокотала

І курчат в дворі не стало!
Поховалися під крила –
Квочка з ними сокотіла,
Не давала діткам плакать,
Прикривала їх від крапель...
А коли скінчився дощик –
Встала тихо мама-квочка –
Й відпустила всіх курчаток
На подвір'я знов гуляти!

ПОДАРУНОК

У Софійки – кицька Лана,
Черепаша – у Світлани,
А мені сьогодні татко
Подарує цуценятко.

Я його любити буду,
І морозиво давати –
Дивуватись будуть люди,
Що люблю його, як брата!

КИЦЯ-ДВІРНИК

Розгулюлась хуртовина
Замела вже півсела,
Мов чиясь у тім провина,
Що зима до нас прийшла!

Хуртовина лиш скінчиться –
Сонце зійде золоте,
Вийде в двір пухнаста киця
І доріжки замете!

СОНЯ І БДЖІЛКА

Соня сир смачний поїла,
малювати літо сіла,
А малесенька бджола
З склянки молоко пила!

Хто з малечі, та й не тільки, після таких теплих і смачних віршиків не згадає про гостини у бабусі й дідуся в селі? Хтось і не на гостини, а на своє життя в селі подивиться іншими очима і, відчувачи смак парного молока, оближеться і зацінує його поетичний ароматний смак...

Не думаю, що нормальна людина може не відгукнутися на такі враження від гостин у бабусі й дідуся. Так може збудити почуття любові до свого й до братів наших менших – тваринок – лише слово справжнього поета, який сам не розгубив цю любов, проніс її крізь усе своє життя та зміг подарувати тим, хто її потребує. Бо наших дітей та онуків захистить рідне слово й доброта жінки.

Леся САМІЙЛЕНКО

Продовження. Початок на стор. 6–7

Тут неважко здогадатися, де так швидко взялися три вози та шість тяглових коней – відібрали в українських селян. І це перед весняними посівними роботами.

З кокардами УПА на кашкетах партизани-енкаведисти Б. Крутікова ночами нещадно, похижацьки грабували не лише довколишні села, а й далші, а інколи вони доходили до Бучини на сході та Ожидова на заході. Забирали у селян: зерно, борошно, крупу, картоплю, квашену капусту й огірки, сушену, сало, смалець, яблука, цибулю, часник, сіль та все, що заманеться. Але на першому місці був навіть не хліб, а самогон. Забирали із собою і живі запаси м'яса: свиней, биків, телят, овець, птицю.

У 80-х роках минулого століття один партизан зі з'єднання Малікова побував у Бродівському краєзнавчому музеї у супроводі працівників райкому партії (я не пригадую його прізвища) – він залишив запис у книзі почесних відвідувачів. Запам'яталися його хвастощі, як він умів тихо і безшумно вночі заколати свиню. Для цього різник давав свині у якійсь посудині борошно, вона забивала нею своє горло, давилася та не могла навіть пікнути. От тоді він одним ударом штика в серце наповал убивав добрячу свиню. Найкраще для цієї справи надавався німецький штик.

А ось інша розповідь селян, почута мною в Пеняках. Після такої нічної «заготівлі свинини» партизани забирали із собою майже все – залишали лише голову, ратиці, нутроші та кров, а бувало, після забою свині господарям не залишалося нічого.

А тепер порахуємо. Щоб ситно прогодувати лише сотню радянських партизанів-енкаведистів Крутікова, потрібно було на день 200 кг рослинної їжі і 30–50 кг м'яса. Лише для 20 коней необхідна майже тонна зерна на день! А на десять днів? Б. Крутіков зі своїми бійцями-енкаведистами перебував у Гути Пеняцькій майже два місяці! Ось і порухайте.

Страви для медведівців у Гути Пеняцькій готували господині хат, на чий обійстях вони квартирували, тому і для їхніх сімей мусила перепасти якась дешиця від привезених медведівцями «трофеїв», із вдячності партизани ніколи не були скупими. Не своє – не шкода.

Аби краще зрозуміти масштаби пограбування радянськими партизанами місцевих українських селян, слід узяти до уваги ще й таку, на перший погляд, дрібничку. Загін Д. Медведєва виконував специфічні розвідувальні дії та терористичні акції. З Гути Пеняцької групи розвідників доходили до Бродів, Золочева, Ожидова, Красного і Львова. Для того, аби вони себе не виказували і не розшукували харчів у дорозі, їх добре забезпечували хлібом, са-

ТРАГЕДІЯ ГУТИ ПЕНЯЦЬКОЇ

ПРИЧИНИ, ПЕРЕБІГ, НАСЛІДКИ



лом і копченою ковбасою. Тому в загоні безперервно працювала група майстрів-ковбасників – про таке на сторінках своєї книги хвалиться Д. Медведєв.

Можна собі уявити масштаби продовольчих «заготівель» радянських партизанів, тобто – звичайних грабунків місцевих селян. І хоча партизани таке коїли ночами, мешканці навколишніх сіл, зокрема Ясенова, Жаркова, Голубиці, Пеняк, Літовищ, Верхобужа бачили, що пограбоване їде або його женуть (биків, овець) у бік Гути Пеняцької.

Окрім продуктів харчування у селян довколишніх сіл дуже часто забирали коней, сани, вози, інструменти, одяг, чоботи, кожухи. Теплі жіночі хустини йшли на онучі – їх зазвичай не прали – не було змоги і часу, тому за найменшої нагоди забирали. Дуже часто великі жіночі шалі на очах господині теж різали на онучі.

Інколи забирали й корів. Але в селянській сім'ї корова була годувальницею. Українським селянам було шкода всього свого, заробленого працею, навіть тих хромових чобіт, з яких крутіковці зробили «гармошку».

Про грабування червоними партизанами разом з поляками українських селян в околицях Гути Пеняцької повідомляють і джерела ОУН-УПА. Зокрема, в матеріалі під назвою «Польське питання» за липень 1944 року записано: «21.02.44 р. польсько-більшовицька банда напала на село Верхобуж та дуже його пограбувала». (Польсько-українські стосунки в 1942–1947 роках у документах ОУН-УПА. – Т. І. – Львів, – 2011. – С. 571).

Село Верхобуж за 7 км на південь від Гути Пеняцької. Отже, Верхобуж пограбували відразу ж після прибуття до Гути Пеняцької вдосвіта 21 лютого 1944 року 9-го батальйону ім. Чкалова численністю 220 осіб. (ЦДАГОУ, ф. 67,

оп. 1, сп. 102, арк. 80, зв). Очевидно, відіспавшись після виснажливого 30-кілометрового переходу з Лопушного, радянські партизани подалися на «заготівлю» продуктів та зерна по українських селах. Їм же щось потрібно було їсти та й 32-х партизанських коней (ЦДАГОУ, ф. 67, оп. 1, сп. 103, арк. 46) теж треба було чимось годувати.

Виникає резонне запитання: «Як так сталося, що, лиш прибувши до Гути Пеняцької, радянські партизани цього ж дня пішли грабувати селян в її околицях? Як вони знали, куди і за чим іти? Радянські партизани не знали місцевості. Як партизани потрапили в українській Верхобуж, а не у набагато ближчу польську Гуту Верхобузку? Відповідь на це принципове запитання дають не лише документи УПА, а й висновки слідства Інституту національної пам'яті Польщі (ІНП). Вони в унісон пишуть, як то виглядало насправді – провідниками виступали мешканці Гути Пеняцької. Різниця полягає у тому, що в документах УПА їх іменують «бандитами» і «грабіжниками», а в матеріалах ІНП – «мирними обивателями». Як бачимо, оцінка і назва одного і того ж явища залежить від місця сидіння, з якого його розглядають.

Для наочності процитуємо польський урядовий документ – «Звіт Особливої комісії з переслідувань злочинів проти польського народу в Кракові». Звіт підписав прокурор Вальдемар Швець. На цей документ, мало не як на Святе писмо, тепер посилюються всі польські українофоби, тому й ми його фрагменти ще не раз наводитимемо, а поки що – про вже згаданих «мирних обивателів» Гути Пеняцької, за даними ІНП Польщі: «Важливу роль у діяльності радянських партизанів відігравали окремі обивателі села, що як провідники надавали мож-

ливість партизанам ефективно переміщуватися незнайомою місцевістю». (Цит. За: www.istpravda.com.ua/artikles/2017/02/149574). Отже, «мирні обивателі» Гути Пеняцької виступали «як провідники» радянських енкаведистів-терористів Крутікова і банальних бандитів-грабіжників з батальйону ім. Чкалова. Все збігається – за днями й годинами та підтверджується архівними документами, спогадами очевидців, самих терористів, мемуарами їхніх командирів і кураторів з радянського НКВД і навіть Інститутом національної пам'яті Польщі.

ГРАБУНКИ УКРАЇНСЬКИХ СЕЛЯН У СВІТЛІ СКАРГ І ПОКАРАНЬ

А ось, як описує зі слів очевидців ще один подібний випадок грабунку бойовиками Гути Пеняцької краєзнавець Михайло Шишка:

«Базуючись в основному в Гути Пеняцькій, польські бойовики продовжували озброюватися. Зброя певними каналами доставлялася до інших загонів. Так було і цієї злочасної зими 1944 року. Шість підвід, завантажених добре замаскованою зброєю, польські підпільники везли з Бродів на Майдан. Уже під вечір, проїжджаючи Ясенів, вони вступили до млини і наказали мельникові дати їм борошна. Мельник відмовився виконати наказ, посилаючись на те, що борошно було від людей, а не скарбове. Та це не перешкодило польським бойовикам добитися свого. Вони зв'язали мельника і всіх, хто там був, і почали вантажити борошно на підводи. Та все ж одному з помічників мельника вдалося втекти. Він добрався до сільського в'їзта і розповів про випадок у млині. Війт, не гаючи часу, зателефонував у Броди. Німці приїхали негайно і застали грабіжників, як кажуть «на гарячому».

Підводи зі зброєю та їх провідники під конвоем були відправлені в німецьку управу в Броди. На допиті польські підпільники зізнались у всьому і видали своїх спільників. Таким чином, німцям стало відомо про існування цілої мережі польського руху опору на Бродщині. За деякий час фашисти більшою силою розпочали перевірку. На Майдані, що біля Ясенова, інших навколишніх селах почалися арешти членів польського підпілля». (Шишка М. Трагедія Гути Пеняцької // Броди і Бродщина. – Книга II. – Броди, 1998. – С. 271).

Про грабунки радянськими партизанами українських селян збереглося чимало архівних документів, донедавна вони були

недоступні дослідникам – тепер архіви відкриті.

У книзі наказів 9-го батальйону ім. В. Чкалова за 25 лютого 1944 року читаємо:

«За останній час з боку бійців і командирів помічені випадки п'янки, які приводять до розкладу дисципліни батальйону... в п'яному виді бійці влаштували дебош серед мирного населення». (ЦДАГОУ, ф. 67, оп. 1, сп. 102, арк. 59). Що це був за дебош і в якому селі, в наказі командира батальйону Б. Д. Кореневського не вказано. Однак на той час батальйон перебував біля села Кути, тобто за 30 км від Гути Пеняцької, яку він покинув увечері 22 лютого 1944 року. Виходить, «дебош» було вчинено в одному з тутешніх сіл. Можна лиш гадати про обставини «дебошу», бо жоден випадок грабунку селян у книзі наказів не відображено – то була буденна практика всіх радянських партизанів. І лише інколи про випадки грабежів залишалися записи в документах.

Так, 24 березня 1944 року на партизанському суді було звинувачено партизана з'єднання М. Наумова, Морозинського Йосипа Антоновича родом з Ємільчиного, у тому, що, перебуваючи у Станіславчику Бродівського району, він грабував там місцевих мешканців. (ЦДАГОУ, ф. 66, оп. 1, сп. 20, арк. 5–6).

Чим закінчився суд над партизаном Й. А. Морозинським, невідомо. А ось за подібне у селі Ражнів бійця було покарано смертю без усякого суду.

У щоденнику К. В. Степанова – командира Київського загону партизанського з'єднання ім. М. Хрущова за 9 березня 1944 року читаємо: «Закінчили операцію. Ідем назад через Ражнів. Тут я побачив обурливий факт. Боець із партизанського загону Мікояна вчинив погром у квартирі священника. Бійця наказав розстріляти на місці». (Партизанські колекції Національного музею історії України у Другій світовій війні. Щоденники. – К., 2015. – С. 257).

Подібний наказ про грабунки селян видав і командир партизанської дивізії Маліков: «Протягом останнього часу з боку окремих партизанів проявляються факти мародерства та неприпустимої поведінки в населених пунктах, де господарські групи здійснюють заготівлю продуктів і фуражу... забирають зерно і фураж в селах, де заготівлі вже проводилися неодноразово». (ЦДАГОУ, ф. 67, оп. 1, сп. 102, арк. 10).

На грабунки радянськими партизанами місцевого населення в Український штаб партизан-

ського руху скаржилася шифротелеграмою навіть Воєнна рада 1-го Українського фронту:

«У Воєнну раду продовжують поступати сигнали командирів корпусів про вилучення в населення продуктів, особистих речей партизанами з'єднання Наумова та інших, які знаходяться північно-західніше міста Броди у нашому тилу. Прошу вжити заходів. Брунов». (ЦДАГОУ, ф. 62, оп. 1, сп. 1498, арк. 173). Генерал Брунов був членом Воєнної ради 1-го Українського фронту і відповідав за зв'язки з партизанами. Він телеграфував в УШПР про грабежі партизанами українських селян в тилу радянських військ, куди вони вийшли у березні 1944 року, можна лише уявити, що вони виробляли в тилу німецьких військ, та ще й при цьому видаючи себе за бандерівців.

Наведені радянські документи підтверджують численні повідомлення УПА про грабунки та розбої радянських партизанів, зокрема на Брідщині. Грабунки стали нормою та повсякденною звичною справою радянських партизанів, але ці діяння лягали тяжким тягарем на плечі українських селян. До того ж, у радянських партизанах вони бачили своїх учорашніх гнобителів, які ночами у 1939–1941 роках арештовували їхніх родичів та сусідів. Жертви так і не поверталися додому. То як могли ставитися селяни до бойовиків АК з Гути Пеняцької, які діяли так само, як червоні партизани, та разом з ними їх постійно грабували?

ЗАУВАГА ДО РОЗДІЛУ

Слід відзначити ще одну особливість діяльності загону радянських партизанів на чолі з Б. Крутиковим, як, зрештою, і всіх головорізів, грабіжників і ковбасників полковника НКВД Д. Медведєва. Вони, окрім грабежів селян і кількох терактів у Львові, не провели жодного бою з гітлерівцями, не напали на жоден німецький гарнізон ані у Бродях, ані у Золочеві, ані в Підгірцях, ані в Підкамені; вони навіть не чіпали німців, які квартирували майже по усіх селах Брідщини. Партизани-медведівці вели бої лише із підрозділами ОУН-УПА у близьких і далеких околицях Гути Пеняцької. Таке добре видно з книги Д. Медведєва «Сильні духом» – там чи не на кожній сторінці – важкі бої з бандерівцями і жодного бою з гітлерівцями. Подібно діяло і польське збройне підпілля та підрозділи Армії Крайової (АК) скрізь на західноукраїнських землях, зокрема і в Гуті Пеняцькій. Основними ворогами для них були не німецькі агресори, загарбники та окупанти, а українські націоналісти. Головна причина полягала в тому, що УПА стояла на перешкоді польському емігрантському уряду в Лондоні будувати «Велику Польщу» на українських землях.

Далі буде

ПРО ТИХ, ХТО ДБАЄ ПРО МАЙБУТНЄ

День захисту дітей – свято міжнародне. І якось ця традиція прижилась і органічно вплелась у віночок добрих і світлих днів на нашій землі.

Леся САМІЙЛЕНКО

Має це свято свою історію, яка починається задовго до української незалежності, але все добре і світле лише примножує сили дожити і дочекатися кращих часів, на які заслуговує наш народ. Майбутнє добро твориться саме для дітей людьми, для яких примноження добра стало покликанням.

Саме тому хочеться розповісти про їхні справи заради майбутнього. Адже крок за кроком, іноді свідомо, а іноді й підсвідомо вони закладають фундамент майбутнього українського храму духовності та державності. Вони живуть серед нас, але, за напрямом своєї діяльності, оточені проблемами дітей і юнацтва та реалізацією творчих талантів. Вони живуть інтересами своїх вихованців і роблять усе можливе задля їхніх успіхів. Мені пощастило, бо я знаю таких людей чимало і маю честь навіть співпрацювати з ними і цим примножувати наші спільні успіхи й перемоги на духовному полі боротьби з негараздами в нашому житті. Іноді мені щастить навіть виходити на сцену як члену журі фестивалів, на яких працюю, і мені завжди ніяково, бо розумію, що я лише невеличка одиниця цього загону протуберанців майбутнього... Так буває завжди, коли вже зовсім не хочеться слави, бо час мідних труб вже прожитий, а вогонь у серці ще не згас.

Тож у День захисту дітей хочеться долучитися добрим словом до справ тих людей, з якими протягом року довелось чи працювати, чи просто бути на заходах, які вони організували.

«ДЖЕРЕЛО ТАЛАНТІВ». (ХАРКІВ, 2017–2018 РР.)

Вже багато років поспіль маю честь працювати на фестивалі «Джерело талантів», який є складником проекту «Творчий шанс» випускниці Державної академії керівних кадрів культури і мистецтв Аліни Мельникової. Ця обдарована харків'янка була... (не дивуйтеся слову була, бо воно відтворює лише цьогорічний стан подій і має велике майбутнє і продовження, бо... Почекайте. Далі буде.) і режи-

сиров, і ведучою фестивалів програм ще під час навчання у виші. Скільки таких свят подарувала вона, і не лише слобожанським дітям, які щороку беруть участь у фестивалі, що відбувається в Харкові. Але туди приїждять учасники з усіх куточків України та близького зарубіжжя. Не пригадаю, в якій кількості, бо море радості та інших позитивних емоцій не цифрами вимірюється. Щось вам здається тут не так від початку цієї історії, але зачекайте, бо є ще одна жінка, яка, прямо кажучи, заради щастя своєї дочки в цій історії, є Каріатидою, яка тримає на своїх плечах весь тягар організації цих фестивалів і всю рутинну роботу вважає своїм материнським щастям. Віра Олександрівна Мель-



Віра та Аліна МЕЛЬНИКОВИ

никова – мама Аліни вже давно просто живе цією справою, яка не лише додає їй сил, але й намагає духовно. Дивно, але ця жінка, яка на фестивалях часто не має змоги навіть подивитися виступи, якось мимоволі почала жити життям людей, які працюють у харківській творчій сфері діяльності. Вона знає і багатьох педагогів, і дітей та їхніх батьків, і школи та виші, які є в її місті, а їх там чимало. Під час фестивалю її краще не чіпати, бо вона – господиня, і все, що стосується забезпечення комфорту для учасників та гостей – на її плечах. А людина вона така відповідальна, така сердечна і доброзичлива! Але закінчується фестиваль, і пані Віра вже усміхнена і щаслива, як завжди. Її родина знову на висоті, бо за час проведення фестивалів уже й старша онука Анна стала зірковою танцівницею, яка у складі хореографічного колективу «Орляток» завоює найпрестижнішу нагороду, та ще й у гімназії їй цьогоріч довірили створити колектив і навіть

виступити в ролі режисера танцю, який був присвячений мамі. А ще навесні 2018-го на фестивалі вперше прийшла Полінка – онучка Віри Олександрівни та доця Аліни Мельникової. З великим здивуванням всіх і все роздивлялася, сидячи на руках то у мами, то у тата, і навіть підтанцювала і весело усміхалася. Отак і виростають в атмосфері доброзичливості й добра цілі покоління людей майбутнього.

А весняний фестиваль «Джерело талантів 2018» став для мене знаковим ще й тому, що на ньому я вперше почула і побачила дівчинку, яка просто народилася стати зіркою. Поліна Новікова з міста Мерефа Харківської області збурила мої почуття так потужно, що цей фестиваль



Поліна НОВІКОВА

валів-конкурсів: «Зоряна осінь», «Планета мистецтв», «Moment of glory», «Мелодія весни», «Glory music fest-2018» та в Приморському «Ритми літа».

Про кожен із цих фестивалів можна писати окремо, адже вони також є містком у майбутнє для дітей, яких рідні і наставники ведуть правильним шляхом. Фестивалі ці мають великий попит, і на кожному можна почути і побачити когось, хто заповнить твою уяву. Часто батьки з вдячністю розповідають про те, що для них і та їхні учасників конкурсу цей день став чи не найщасливішим днем року і дякують організаторам за цей день перемог і можливості побувати в країні радості й духовної насолоди. Розумію їх, бо й сама ці дні вважаю такими, що продовжують життя і зміцнюють переконання в тому, що роблю добру справу задля майбутнього України. А ще запам'ятався проект «Диво UA», який започаткували ініціатори та учасники «Музичної філармонії», яка діє з часу подій на Донбасі як армія підтримки духу фронтовиків. А цей проект вони реалізували як потребу суспільства у підтримці народних традицій та пісні. Вразила мене велелюдність цього заходу. Столичний «Український дім» був переповнений глядачами. А учасник було стільки, скільки у нас є дітей, яких з дитинства вчать шанувати своє... І їх було – море! Наше море...

А секрет успіху фестивалів проектів – дуже простий. Наше суспільство хоче бути успішним і доказом цього є попит на духовний розвиток дітей. Адже духовність – це основа розвитку людини не залежно від того, ким вона стане в майбутньому. «Ми йдемо!» – колись голосно і переконливо заспівала Марія Бурмака. Так, ми – майбутнє України, і світлим воно буде завдяки людям, які знають ціну духовним скарбам, які примножуються людьми, які здатні розправити крила у праці високого польоту, що дає виклик рутині та буденності.

ВЕСНЯНІ «КАШТАНИ» В КИЄВІ

А ще мої враження доповнила участь в фестивалі проєктах, які вже також багато років поспіль проводять у столиці друзі й однодумці з команди Ірини Мілевської – директора фести-

Ще з кінця минулого десятиліття львів'яни проводять щорічний клезмерський фестиваль, на який з'їжджаються гості з усього світу. Цього року клезмерська музика з'явилася і в столиці.

Сергій БАХІН

Перший фестиваль сучасної клезмерської музики в Києві відбувався в середині травня. І цілком логічно, що на Подолі – місцині, що асоціюється і з єврейством, і з мистецтвом, зокрема, народно-музичним.

Клезмерська музика вийшла із середовища єврейських весільних музикантів і формувалася переважно на території сучасних України та Бесарабії. Слово «клезмер» (що витікає з двох слів з їдишу – інструменти і наспів) з'явилося у XVI столітті. Клезмери, навіть не знаючи нот, могли віртуозно обіграти будь-який мотив.

Ця музика до такої міри увійшла в єврейський побут, формуючись століттями, що й нині важко уявити собі на наших теренах єврейське весілля без веселих музик. До речі, відома Хава Нагіла «походить» з української Буковини, у 1918 році її вперше записали на платівку... Цього року можна відзначити століття її триумфальної ходи світом... Тож, не тільки «Червоною Рудою» славиться цей край.

Як суто єврейське явище клезмерство почало втрачати вплив ще від початку минулого століття, коли єврейські громади вна-

КЛЕЗМЕРИ НА КОНТРАКТОВІЙ



слідок індустріалізації стали розчинятися серед інших народів, посеред яких вони жили. В Україні в 30-х роках почалася радянська зація, де всі нації мали стати єдиним радянським народом, тож і це стало причиною занепаду клезмерства. Остаточно добила клезмерство Друга світова з її подіями Голокосту.

Повернення цього напрямку мистецтва відбулося у 70–80-х роках серед єврейської діаспори Америки, завдяки тим, хто переїхав туди з України-Румунії, та їхнім нащадкам. Наразі клезмерство переживає ренесанс, відроджуючись у багатьох регіонах світу й уже не маючи вираженого національного змісту. Цю музику грають нині не лише євреї, а й представники інших національностей. І підтвердженням цього

став склад учасників фестивалю Kyiv Klezmer Fest у Києві.

Головна подія фестивалю – дводенний концерт на Контрактовій площі, що починався після обіду. Але й без цього вистачало подій у рамках фесту. Перші акорди клезмерської музики пролунали ще на прес-вечірці за кілька днів до концерту: перед журналістами виступив колектив Pushkin Klezmer Band зі столиці зі своїми старовинними київськими єврейськими мотивами. Але не музикою єдиною – в рамках акції були заплановані лекції Тетяни Батанової «Клезмери: слов'янсько-єврейські мотиви», «Географія Їдишленду: штетл в історії та єврейській літературі», екскурсія єврейським Києвом, виставка українських і єврейських художників у музеї Кава-

лерідзе. Остання присвячувалася 70-літтю утворення держави Ізраїль, що святкували в середині травня. А ще був проведений для всіх охочих майстер-клас із приготування форшмаку – традиційної єврейської їжі для бідних, як розповіла господиня. Обов'язковою умовою для приготування страви є оселедець, а також яблука і яйця. А далі вже за смаком: хтось додає картоплю, а ось буковинці, приміром – сир. А заправляється все маслом і олією.

Вже перший день Kyiv Klezmer Fest викликав у киян жвавий інтерес. Попри не дуже великі знання щодо клезмерської музики, на Контрактовій площі зібралось кілька тисяч глядачів. Серед тих, хто відкривав фестиваль, була закарпатська група «Hudaki village band». Команда із села Нижнє Селище зіграла у своєму традиційному стилі – з ромськими наспівами, протяжними нотами, українською мовою із закарпатським діалектом. «Гудаки» на чолі з австрійцем Юргеном Крефтнером, мабуть, уперше виступили на вуличному концерті в Києві, хоча цього року неодноразово грали в київських клубах, а переважно виступають у європейських. Одесити Фелікса Шиндера «Деньги вперед» продемонстрували притаманний саме їм чорноморський колорит. Голландський Amsterdam klezmer band – абсолютне уособлення клезмерства на найвищому рівні. До речі, соліст

Алек Копит родом з Одеси, тож дуже легко впізнати в його творчості мотиви з наших країв.

Другий день почався з ходи на Андріївському узвозі, яку влаштував вітчизняний гурт Toporkestra на авто. Симпатиків, що зупинилися послухати забойних музик, він затягував із собою на Контрактову площу, де й продовжував виконання своїх композицій. Ця група, мабуть, найближча в Україні за стилем знайомому гурту Горана Бреговича. Дощ не розлякав слухачів і під час виступу ромської групи «Babusi and brothers». Команда Серджо Бабучі має в доробку свою традиційну національну музику, а також румунські та єврейські композиції.

Своєрідною музикою потішили гості з Ізраїлю «Malox». Індастріал панк, де головну скрипку (не в буквальному розумінні) грає саксофоніст Ейяля Талмуді. На цьому духовому інструменті йому вдавалось відтворювати і старовинні мелодії синів ізраїлевих, і сучасні інтерпретації. Імпровізації Талмуді насправді стали незвичними для публіки на Контрактовій.

Набагато звичніші мелодії для вітчизняного вуха зіграв місцевий гурт Pushkin Klezmer Band, який чітко дотримується класичного клезмерства. І хоча лідер команди Мітя Герасимов не корінний киянин (родом з Росії), але дух того київського Подолу столітньої давнини зумів уловити дуже чітко. ►

Із Чи Шаотин, чудовою китайською мисткинею, чарівною жінкою, готовою щоденно нести добро у світ, доля звела мене під час проведення в Києві проєктив «Один пояс, один шлях».

Художниця народилася в Китаї, а 1997 року родина переїхала в Україну. З дитинства Шаотин цікавилася мистецтвом і ретельно вивчала європейський живопис та китайську каліграфію, ушу. Вона отримала фахові знання в галузі педагогіки, образотворчого мистецтва та дизайну. Зі вдячністю Шаотин згадує китайських художників Чанг Цзюнь Гена, Чанг Хуайонга та Лю Цзуньганя, які вплинули на її мистецькі смаки, прищепили любов до мистецтва. А за допомогою вчителя Жень Ху Лиань вона вивчала стародавню китайську мову та тексти. Шаотин підтримує зв'язки з Батьківщиною, бере участь у діяльності Громадського клубу культури Китаю у місті Вейфані.

У своїх творах Шаотин показує неймовірне багатство навколишнього світу. Вона прагне розкрити красу природи, квітів, птахів, комах, зачарувати своїм вишуканим малюнком, який підкреслює характерні риси її героїв. А кольорові площини на її картинах створюють дивний вишуканий

МИСТЕЦТВО ОБ'ЄДНУЄ НАРОДИ



Г. Ягодкін та Чи Шаотин на пленері

настрій. У художниці є послідовники, яких вона навчає в Музеї української діаспори в Києві.

Минулий рік був дуже насиченим для Шаотин Чи, бо вона брала участь у численних творчих проєктах, які проводили в столиці України художники Піднебесної. Їй довелося малювати на пленерах, працювати перекладачем та у супроводі в численних творчих поїздках, презентаціях, навіть відбулася її персональна виставка.

Деякі заходи запам'яталися на все життя, бо в Україну приїхали видатні китайські митці, які проклали мости для подальшого зміцнення дружніх відносин між двома країнами. «Кожна зустріч надавала досвід та впливала на світогляд, формувала власні можливості на образотворчій ниві», – зазначила Шаотин в інтерв'ю ексклюзивно для газети «Культура і життя».

Знаковою була персональна виставка художника Лі Гена, яку

влаштувало Посольство України в Китаї за підтримки Національного музею імені Тараса Шевченка в Києві. Для китайського мистецтва дуже важливе значення мають традиції. Саме творчість Лі Гена це підтвердила. Бо він є сином відомого художника Лі Кежана, який був видатним художником-реформатором XIX століття в Китаї. Останній, своєю чергою, продовжував творчу стежу всесвітньо відомого художника Цзі Байши. Все це дає розуміння загального мистецького обличчя китайської спільноти.

У виставкових залах Національної академії образотворчого мистецтва й архітектури відбулися яскраві заходи. Філософська лекція відомого професора Університету Китаю – Цинхуа – Лю Цзю Де розкрила присутнім духовний напрям самовдосконалення під назвою «Неперервний рух». Суть теми дуже важлива для молоді, бо була спрямована на формування світогляду молодої людини, коли так важливо зберегти свою природу, внутрішній стан, оскільки коливання в різні боки можуть



мати негативний вплив на подальший розвиток людини.

Художник Лао Цзя продемонстрував високі досягнення мистецтва Сеї, яке вважається найвищим рівнем мистецтва. Спостереження за мінливими коливаннями природи, захоплення красою гір бере у полон почуття людини, наповнює величчю та натхненням. Через прості мотиви Лао Цзя показав величчя природи, красу навколишнього світу, вміння відчувати надзвичайне у звичайному. ►

► Цей колектив створений 2010 року, і як справжні клезмери вони й зараз грають на весіллях, про що відразу зізнався лідер. Утім, це не заважає виступати їм і в синагогах, нічних клубах або просто на фестивалях. Власне, саме цей гурт був серед ініціаторів проведення першого клезмерського фесту в нашій столиці. Міся з товаришами відіграв майже годину, поступившись місцем хедлайнера лише американцю Девіду Кракауеру.

Девід не дарма виступав останнім. Він є номінантом Grammy і загалом одним з найкращих кларнетистів планети. Його дід родом зі Львова, тож Україну Кракауер вважає землею предків і залюбки сюди приїжджає. Але на такому фесті, та й ще вуличному, виступав уперше. Все ж Карнегі-хол для нього більш звичне місце, а його концерти регулярно транслює канал Mezzo. У Києві він уперше грав з новим власним проектом Ancestral Groove. Утім, для кларнетиста-віртуоза, яким є Девід, це виявилось нескладно. Та варто сказати, що більшість його композицій – це чистий джаз. Із вкрапленнями клезмерської музики. А рівень виконання такий високий, що публіка дуже добре сприймала його музику, нехай і не в суто клезмерському дусі. Попри негоду, глядачі довго не відпускали американця. Це й не дивно: нечасто майстри такого рівня бувають в Україні, та ще й дають концерти просто неба. Ще й безкоштовно. Тож виступ Кракауера став вишуканим десертом для справжніх поціновувачів високого мистецтва.

► Серед заходів слід назвати виставку скульптора Ву Вейшаня, який створив пам'ятник «Ворота душі». Діалог Ду Фу та Тараса Шевченка на території відомого парку імені Фоміна.

У Музеї історії Києва відбулася аншлагова виставка відомого шоумена, продюсера, телеведучого, художника Донг Хао. Творчий дар митця зачарував цілі покоління китайців, які із захопленням дивилися його телепередачу «Місто мультфільмів». А київська виставка не лише продемонструвала вишуканий смак митця, а й була пізнавальною через гостросюжетні театральні сценки, які розкривали характер китайського народу в різних життєвих обставинах.

Потужний резонанс мав проект зі створення Музею Тараса Шевченка в Пекіні (куратор проекту Алан Юй). Організатори, а ними були Посольство України в Китаї та НАОМА, доклали чимало зусиль, щоб розкрити культуру українського народу через представлені твори. Понад п'ятдесят художників з різних областей України подарували свої пейзажі, натюрморти, портрети, які стали основою колекції Музею, що прославлятиме великого Кобзаря в Китаї.

Валентина ЄФРЕМОВА,
мистецтвознавець, заслужений
працівник культури України



У Чернігівському обласному художньому музеї імені Г. П. Галагана відкрилася виставка дивовижних картин уродженця Камбоджі Ук Дара Чана, який вижив у непролазних джунглях, полюючи на тигрів, кобра буйволів, і став відомим українським художником.

Нині мій мужній і талановитий співрозмовник – громадянин України, яка стала його другою Батьківщиною. Ук Дара Чан – не лише успішний митець, перекладач українських творів кхмерською мовою, лауреат Міжнародної літературної премії імені Миколи Гоголя «Тріумф», академік Міжнародної літературно-мистецької Академії України, а й президент Київської обласної федерації тхеквондо і спортивного клубу «Нага», абсолютний чемпіон Європи серед ветеранів.

У ПЛЕМЕНИ ВВАЖАЛИ ЧАКЛУНОМ...

– Отже, вельмишановний пане Ук Дара Чан, Ви народилися в Камбоджі, у відомій і заможній аристократичній родині...

– Авжеж, знаєте, пане Сергію, як перекладається з кхмерської мови Дара Чан? Це – зірка і місяць. Адже кхмери здавна полюбляють давати дітям поетичні, милозвучні, образні імена. І дитинство моє було справді дуже щасливим. Я мав прекрасних та люблячих батьків і турботливу няню. У нас був чудовий будинок, а в гаражі стояло кілька «Мерседесів»...

– Ким був Ваш тато?

– Військовим. Під час Другої світової війни батько воював з японцями, став генералом. Він служив в охороні короля Камбоджі. Утім, у квітні 1975-го наше життя цілковито змінилося, адже, захопивши владу в Камбоджі, червоні кхмери влаштували жахливий і жорсткий терор проти власного народу. Пол Пот і його криваві сатрапи знищили майже половину населення держави!.. Такого геноциду взагалі не знала світова історія.

– На думку авторитетних зарубіжних істориків, режим червоних кхмерів навіть перевершив злодіяння Йосифа Сталіна!

– Так... Спочатку мого батька призначили командиром ди-

ПЕРЕМОЖЕЦЬ КОБР

візії на кордоні з В'єтнамом. А тоді саме тривала в'єтнамсько-американська війна. Часто американські бомби не потрапляли в ціль і падали на територію Камбоджі. То матуся рятувала мене, малого хлопчину, прикриваючи своїм тілом. А потім тата раптом викликали до столиці Пномпень і дуже підступно, віроломно вбили його пострілом у спину... Разом з іншими аристократичними сім'ями червоні кхмери вислали нашу родину (маму, сестричку та мене) в зовсім дикі, буквально непрохідні джунглі.

– На перевиховання?!

– На перевиховання! в лапках... Тільки уявіть собі: моєю єдиною зброєю був ніж. Це все, що вони дозволили взяти з собою! Тоді мені виповнилося лише чотирнадцять років. Я був ще звичайним підлітком, однак уже мусив дбати про своїх рідних – матусю та сестру, бо ми потрапили просто в нелюдські умови.

– І як Вам вдалося вижити в отих нетрях?!

– Сам дивуюся!.. Довкола ж були недружні племена, кожне з яких говорило по-своєму. Адже державної мови, кхмерської, вони не знали... А треба ж було з ними якось порозумітися. Звісно, ми були шоковані, розгублені, проте необхідно було виживати в джунглях, іншого виходу просто не існувало! Тому я став снайпером, мисливцем. У мене був арбалет і саморобний спис. Я полював на буйволів, диких свиней, тигрів, кобр...

– Тобто стали і змієловом!

– Ну, треба ж було щось їсти... Звісно, ми споживали й різне коріння. Але змії – то справжній делікатес!

– І яка ж кобра на смак?

– Навіть смачніша за курятину!.. А на ніч я щоразу розпалював багаття, щоб захиститися від звірів. У джунглях навчився плести мотузки з кори дерев, робити саморобні гамаки, які рятували від кобр. Коли ще був не таким вправним і тільки вивчав премудрощі виживання в цих хащах, на мене напала кобра завдовжки метрів чотири...

– Величезна!

– А я саме тоді був узагалі без зброї, тож утікав щосили, неначе навіжений. Але кобра вперто переслідувала мене... Вождь племені, побачивши оті дивовижні «перегони», спочатку щиросердно сміявся. Втім, коли я вже буквально вибивався із сил і ледь переводив подих, гукнув мені: «Тікай від кобри на пісок!» І справді, там ця потвора вже не змогла мене наздогнати, адже почала буксувати... А згодом один тамтешній мисливець порадив: «Ти, хлопче, перед кожним полюванням на кобру, змашуй вістря стріли своєю слиною, змія її боїться». Я спробував – справді, ко-

бри завмирили, немов загіпнотизовані...

– Оце екстрим!

– Справжня школа виживання. Або стаєш вдали мисливцем, або гинеш... Я ту свою справу зрештою опанував, і мені так таланило, що дехто навіть вважав мене чаклуном! Взагалі ж, із двадцяти аристократичних родин, яких було примусово вислано в джунглі, вижили лише три...

– Так тривало, доки режим червоних кхмерів упав?

– Ні, коли я підріс і змужнів, то пішов боротися із загарбниками з автоматом у руках. Воював, доки цей антилюдський режим не було повалено.

УСІМ СЕРЦЕМ ПОЛЮБИВ УКРАЇНУ-НЕНЬКУ!

– Потім Ваша родина повернулася додому?

– Так, ми з матою і сестрою повернулися у Пномпень. Я дуже любив і хотів малювати. Тож, за першої нагоди, отримав можливість навчатися на факультеті графіки Королівської школи мистецтв.

– А як Ви в Україну потрапили?

– Найкращі випускники школи мали право продовжити навчання за кордоном. Так я став студентом Київського художнього інституту. І я всім серцем полюбив Україну-неньку, яка мені дуже сподобалася. Тож вирішив жити і працювати тут.

– Де Ви сьогодні мешкаєте?

– У Березані. Я – громадянин України. Викладаю живопис у тутешній школі мистецтв. Моя дружина Світлана – українка. Вона працює директором цієї школи, викладає музику... У нас двоє дітей: Денис та Христина. Син обрав навчання в Національному університеті харчових технологій, а ось донька вирішила вивчати соціологію у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка. Діти розмовляють чистісінькою українською.

– Молодці!

– Спочатку, коли ми з дружиною ще навчалися та мешкали в студентському гуртожитку і з'явилася перша дитина, було нелегко... Виручало те, що я продавав свої картини на Андріївському узвозі.

– Тобто ці картини мали попит? А що саме Ви зображували?

– Звісно, і давні кхмерські сюжети, й українські, які теж стали для мене вже рідними. Так відтоді й малюю!

– Тепер Ви – відомий художник. Ваші картини прикрашають національні музеї й приватні колекції України, Англії, Німеччини, Австрії, Нідерландів, Росії, США, Сербії, Австралії, Нової Зеландії... Щиро любите і рідну Камбоджу, і свою другу Вітчизну – Україну! Мій приятель, знаний громадський діяч Юрій Косен-

ко віддукується про Вас, як про справді патріотичну, високопрофесійну, порядну та обдаровану людину, яскраву особистість, яку шанують і в Березані, і в Києві. І я особисто чув такі відгуки: Ук Дара Чан – це викладач від Бога, гордість Березані. Адже практично всі Ваші учні вступають до найкращих наших університетів!

– Дякую за добрі слова. Звісно, приємно, коли учні досягають успіхів.

– І не лише мистецьких! Ви очолюєте в Березані спортивний клуб «Нага».

– Нага – це така змія. Вона й на прапорі нашого клубу зображена. Адже це – кхмерський символ захисту й добра. Я навчаю молодь мистецтва тхеквондо. Ще я керівник Київської обласної федерації тхеквондо. Це чудово, що діти роблять добрі справи, не вчиняють злочинів, поведуться в житті мужньо та шляхетно. І це – головне! Серед вихованців нашого клубу – вже сотні людей, які стали кваліфікованими фахівцями. І вони – щирі патріоти України! Мої вихованці ніколи не використовують свою майстерність задля зла... Навпаки – вони ростуть шляхетними людьми.

– Ви й зараз у чудовій спортивній формі. Дивовижно стрибаєте через аж дев'ятьох спортсменів і голою п'ятою трошите товстезну дошку! У Словенії стали абсолютним чемпіоном Європи серед ветеранів. Та й Ваші вихованці вже мають справді вагомі досягнення, перемагаючи на всеукраїнських і міжнародних змаганнях, а дехто досягнув і європейських вершин.

– Бо я не можу залишити дітей на півдорозі. Прагну, щоб вони відбулися як особистості, відчули себе переможцями, набули впевненості у власних силах. Так, я віддаю свою камбоджійську душу українським дітям.

– Я чув, Ви ще й чарівно співаєте! Завжди – душа компанії та майстерний оповідач анекдотів...

– Граю на гітарі, співаю українські та камбоджійські пісні, танцюю брейк...

– Яке Ваше життєве кредо?

– Коли я вчився в Камбоджі у школі мистецтв, мій учитель казав: «Усюди в житті є три шляхи й три правила, яких ти завжди маєш дотримуватися. І тоді тобі відкриється шлях до успіху. *Перше* – це краса, *друге* – доброта і *третє* – це істина. Запам'ятай їх». Ці заповіді стали для мене дороговказом!

Персональна виставка члена Національної спілки художників України Ук Дара Чана триватиме впродовж місяця.

Спілкувався Сергій ДЗЮБА,
президент Міжнародної літературно-мистецької Академії України

Історію життя нашого народу найкраще розкриває пісня. А вона ж така давня, як і сама Україна.

До сьогодні ніхто не може сказати, скільки Україна має пісень. Одні називають 200 тисяч, інші – 500. Чим же можна пояснити таку їх кількість? А тим, що життя українця від колиски до домовини супроводжується піснею і українці у світі відомі як народ-митець, народ-романтик. Мальовнича природа України, життя і праця в різних історичних землях породили свої обрядові пісні від веснянок, троїцьких, жнивварських, петрівчаних влітку до колядок і щедрівок взимку. Маємо ми і рідний календар: від колоскових, дитячих, пісень молоді на вечорницях і досвітках, на весіллях, провадах до війська, до пісень поховального обряду.

Визвольні війни України дали нам думи, історичні, козацькі, стрілецькі та повстанські пісні.

Основним заняттям українського селянина було хліборобство (зажинкові, жнивварські та обжинкові пісні), а частина населення змушена була вирушати на відхожі промисли – бурлакування, чумакування, тут і заробітчання, служіння в наймах (бурлацькі, чумацькі, заробітчанські, наймитські пісні).

Пісні передавалися від покоління до покоління в усній формі. Перший збірник українських пісень зібрав і видав у 1818 році Н. А. Цертелев, а у 1827 році М. О. Максимович.

Ми безмежно вдячні збирачам піснених скарбів Миколі Лисенку, Миколі Леонтовичу, Кирилові Стеценку, Олександрові Кошицю, Філарету Колесі, Тарасові Шевченку, Іванові Франку, Лесі Українці, Климентію Квітці, Порфирію Демущькому та іншим, які залишили записи народних пісень з мелодіями.

Пісенну славу Україні принесли золоті голоси: Іван Козловський, Борис Гмиря, Іван Паторжинський, Іван Білинник, Михайло Мишуга, Михайло Донець, Дмитро Гнатюк, Анатолій

ДОРОГОЮ ДО «ГОМОНУ»

Солов'яненко, Оксана Петрусенко, Діана Петриненко, Євгенія Мірошниченко, Микола Кондратюк, Зоя Гайдай, Марія Литвиненко-Вольгемут, Костянтин Огневой, Юрій Гуляев, Анатолій Мокренко та інші. Працюючи у сфері музичної класики, вони гідно популяризували народну пісню в Україні і за її межами.

Україна багата і на вихідців з народу – носіїв і збирачів піснених скарбів. Одна з них – подолянка Явдоха Зуїха, що народилася у 1855 році в селі Зятківці на Вінниччині. Сільський вчитель Гнат Танцюра записав від неї понад 900 пісень різних жанрів з мелодіями, які опубліковані окремим збірником у 1965 році. Відома ще одна талановита подолянка Настя Присяжнюк із селища Погребище Вінницької області. Народилася вона у 1894 році і прожила 91 рік. Протягом 1920–1970 років записала 600 пісень різних жанрів (родинно-побутові, суспільно-побутові, історичні, балади, жартівливі, танцювально-ігрові), що вийшли окремою книгою «Пісні Поділля» у 1976 році.

Народна культура України, значним складником якої є пісня, – це культура села. Наприкінці XIX століття Україна була аграрною, сільське населення складало 90%. Праця на землі була нелегкою, проте село співало в радості і в горі. Пісня звучала не лише в побуті.

Вже на початку XX століття в Україні виникають народні хори при хатах-читальнях та «Просвіті». З'явилася потреба показати пісню поза межами свого краю.

Одним з перших народних хорів був хор під орудою Олександра Кошиця, який у 1918 році вирушив з Києва спочатку до Європи, щоб показати нашу пісню у світі.

У своїх спогадах Олександр Кошиць пише, як нелегко жилося і працювалося на чужині: «...але вони мали пісню, неоціненний



Різдвяний концерт у спілці письменників. 9 січня 1998 року

мистецький діамант, яка живила їм душу і наповнювала її, а разом і думку людини високими ідеалами людськості».

Прийнявши естафету від подвижників української культури, в наш час гідно продовжили традиції народного багатоголосся студенти київських вишів і творча інтелігенція. З'явилися співочі ансамблі в Київському Університеті ім. Т. Шевченка «Веснянка», самодіяльний студентський мандрівний хор «Жайворонок», хор «Гомін». Керівниками їх багато років були Володимир Нероденко, Іанна Пархоменко, Леопольд Яценко.

Легендою залишився в пам'яті студентський мандрівний хор «Жайворонок», який з народними піснями і піснями на слова Тараса Шевченка, Івана Франка, Лесі Українки під орудою студентів-випускників консерваторії Вадима Смогителя й Володимира Конощенка подорожував Україною, Шевченковими місцями. Тоталітарний режим не дав продовжувати роботу хору, і його було розігнано, а учасників навіть кидали у в'язниці.

Хор «Гомін» на чолі з Леопольдом Яценком став на варті всіх київських патріотичних заходів. Він упродовжував нову форму відтворення та відродження традиційних народних свят, яка була органічним продовженням досвіду видатного українського диригента й етнографа Порфирія Демущького.

Леопольд Іванович розробив свою методику залучення людей різного віку до гуртового співу. Народні обряди проводили переважно в Музеї народної архітектури та побуту України та у Гідропарку. Учасниками «Гомону» були вихідці з різних областей України, які приносили свої місцеві пісні, а також розучували пісні, зібрані самим керівником під час польових експедицій.

Завдяки хору «Гомін» зародилася традиція проводити народні свята та обряди в Національному музеї народної архітектури та побуту України. Вона існує і нині.

Молодіжний хоровий колектив «Коралі», створений вихованкою київської пісенної культури Лесею Потіцькою, існує вже чверть століття. «Коралі» пропагують українську пісню в академічному виконанні не лише в Україні, а й за кордоном.

Учасники хору «Гомін» поповнили хорові колективи «Чумаки», «Євшан».

Свої пісні хор «Гомін» проніс різними куточками України. Побували у Запоріжжі, Криму, Одесі, на Тернопільщині, Вінниччині, Київщині, Житомирщині, Чернігівщині... На початку нашої незалежності «Гомін» гостинно приймав у Києві такі колективи, як «Товариство Лева» зі Львова, товариство «Вертеп» із Тернополя, народні колективи українців з Кубані та інші.

З ІСТОРІЇ ХОРУ

Свою назву хор одержав не відразу. Влада бачила у цьому терміні перегук зі словами Шевченка: «Гомоніла Україна, довго гомо-

ніла...» Виконання пісень разом з обрядами додало до назви слово «етнографічний». Нині він має назву Етнографічний хор «Гомін» імені Леопольда Яценка. Кожні два роки на конкурсах народних хорових колективів «Гомін» підтверджує звання Народного.

Протягом 1990-х років Л. Яценко провів репетиції шість разів на тиждень у різних приміщеннях. У клубі «Київметробуду» в понеділок і четвер збирався весь великий «Гомін»; щовівторка – чоловіча група колективу, що мала окрему назву «Козаки»; щоп'ятниці – група автентичного співу «Радосинь», щонеділі – недільні співи для всіх охочих. У середу працював академічний фольклорний ансамбль «Криниця» в Київському будинку вчених.

У складі «Радосині» були майстрині автентичного співу: Марія Мельниченко (заспівувачка пісень «У полі криниця», «Ой на морі утя»), «Ой не стій, вербо, над водою»), Людмила Заковоротня («Із-за моря, ой із-за моря»), Віра Глушко («Ой давно, давно», «Ой там на горі горіли вогні»), Надія Таперик («Переманочка, чорна галочка»), Віра Кириченко («Жила собі вдова»), Ніна Мурашченко («Ой упав сніжок»).

Окрасою «Гомону» було вокальне тріо: Ніна Стрельнікова, Тетяна Красюк, Раїса Собко. У їхньому виконанні звучать перлини піснених скарбів в обробках Леопольда Яценка: «Піду в садочок», «Іванчику-білоданчику», «Ой піду я до млина». Слухачі по кілька разів викликали їх на сцену повторити пісню.

Леопольд Іванович розглядав хор «Гомін» як свою творчу лабораторію. Він щедро ділився з хористами інформацією про жанри пісень, місцевості, де вони записані, новинами про культурно-мистецьке життя в Україні; разом з хором відвідував концерти та виставки, рекомендував нові цікаві книги та публікації в часописах. Хор разом з керівником уболював за стан української мови, стояв на її сторожі. Леопольд Іванович залишив нарис «Слово до українця», де стверджував, що основне для українця – любити і знати рідну мову та передавати ці знання іншим.

Для численних глядачів, які відвідували концерти хору, звучали авторські пісні Леопольда Яценка, присвячені Києву: «Київське танго», «Над схилами Дніпра», «Слався, наш Києве», ліричні «Золотистий туман», «Купальська ніч», «Де ви сьогодні, мої побратими»; пісня, присвячена пам'яті аварії на ЧАЕС «Покинуті оселі»; патріотичні пісні «Молімся за Україну», «Скликаймо всіх до наших лав» та інші.

Хор «Гомін» з його високохудожніми піснями виховує в нас любов до України, надію на її краще майбутнє, об'єднує нас у велику дружню родину.

Микола КАБАЛЮК,
учасник хору «Гомін» з 1969 року



Шевченківський вечір у Київметробуді. 8 березня 1992 року

ОЛЕКСАНДР ПОЛЬ. ГЕНІЙ МІСТА НА ДНІПРІ

23 травня у Дніпрі в рамках програми Бориса Філатова «Культурна столиця» представили нове видання серії «Пам'ять міста» видавництва «Герда». Його назва «Олександр Поль. Геній міста на Дніпрі».

Книга присвячена видатному діячеві Придніпровського краю, засновникові промислових розробок криворізьких залізних руд, підприємцю, благодійнику, пристрасному колекціонеру та збирачу історичних скарбів. У виданні розповідається про походження, становлення особистості, роботу в різних установах, про підприємницьку, колекціонерську і добродійну діяльність О.М.Поля. У книзі не лише розкрито досягнення, а й показано складний життєвий шлях людини, яка прагнула реалізувати себе та змінити усталений устрій життя краю, який до останньої третини XIX ст. залишався аграрним регіоном.



Ігор КОЧЕРГІН, Альона ІРОДОВА – голова Дніпровського генеалогічного товариства, Олексій НОВІКОВ – голова Центру генеалогічних досліджень (м.Київ)

графіку та акварель. «Техніка, у якій я працювала, зветься люмінесценція. Вона передбачає невелике вкраплення акварелі у завершену графічну роботу. Це надає їй легкості та природності», – розповідає ілюстратор видання, архітектор Євгенія Самойленко.

римляни називали духа-покровителя дому чи ландшафту, який оберігає неповторну атмосферу місця і пов'язує інтелектуальні, духовні, емоційні явища з матеріальним середовищем. Книга покликана збудити інтерес мешканців Дніпропетровщини до історії краю та біографій його видатних діячів, оскільки О.М.Поль, хоч і виокремлюється з-поміж своїх сучасників, але він був одним з великої когорти діячів, що змінили обличчя краю. О.М.Поль взаємодіяв з Д.Є.Авксентьевим, Г.П.Алексеевим, М.П.Балінін, Г.А.Залобовським, Я.Я.Савельєвим, Д.І.Яворницьким та іншими. Про них теж ідеться у презентованому виданні.

Книга має не лише пізнавальну, а й суто практичну мету. Тут розміщено дві мапи: «Меморіальний простір Олександра Поля» та «Полівські місця Січеславського краю». Завдяки цим мапам будь-який турист, який приїде до м. Дніпро, зможе пройти місцями, пов'язаними з життям та діяльністю видатного земляка. Для того, щоб читач міг легше орієнтуватися в біографії О.М.Поля, наприкінці книги подано головні віхи його життя, а також географічно-об'єктний покажчик. Видання рекомендоване до друку науково-методичною радою Інституту історії Дніпра.



Доктор історичних наук, професор Національного технічного університету «Дніпровська політехніка», голова правління Дніпропетровської обласної організації НСКУ Ігор Кочергін – автор книги – вивчає біографію Олександра Поля вже впродовж 18 років, тож у книжці читач знайде багато цікавого.

«У Дніпрі бракувало доступної інформації про Олександра Поля. Такої, яка мала б зручний формат, яку можна було б читати і вдома, і в транспорті, і в подорожі. Пересічній людині нецікаво й важко читати монографію на 300 сторінок, а ця книга написана простою мовою. У Дніпрі діє програма «Культурна столиця», і, на мою думку, її слід наповнювати, зокрема, історико-краєзнавчою літературою про наших видатних діячів», – каже Ігор Кочергін.

Окрім цікавого тексту, книжка має ілюстрації, виконані в особливий техніці, яка поєднує



У ЛЬВОВІ ВШАНУВАЛИ ВЕЛИКОГО КОБЗАРЯ

Львівське обласне об'єднання Всеукраїнського товариства «Просвіта» імені Тараса Шевченка організувало заходи, присвячені дню перепоховання Кобзаря.

Представники учнівської та студентської молоді Львова, громадські організації вшанували Тараса Шевченка покладанням квітів до пам'ятника, декламуванням його поезій та виконанням музичних творів, присвячених Шевченкові.

Як зазначив голова Львівського обласного товариства «Просвіта» імені Т.Шевченка Ярослав Пітко: «Метою заходу є вшану-

вання генія українського народу Т.Шевченка, виховання почуття патріотизму та любові до рідного краю, відновлення українських традицій, популяризація української культури, мови, збереження української ідентичності. Тому найголовніше, щоб Т.Шевченка почула і зрозуміла молодь...»

На фото: Квіти до пам'ятника Т.Шевченка покладають голова Львівського обласного товариства «Просвіта» ім. Т.Шевченка Ярослав Пітко та лауреат Державної премії ім. Т.Шевченка, поет Ігор Калинець

СЕРДЕЧНІ СПІВЧУТТЯ

18 травня 2018 року відійшов у Вічність ВСЕВОЛОД ІВАНОВИЧ ТКАЧЕНКО – Віце-президент Української асоціації викладачів зарубіжної літератури, відомий український перекладач, поет, енциклопедист, літературознавець, критик перекладу, ветеран дипломатичної служби і громадський діяч.

Унікальна Особистість з активною громадянською позицією, знавець 18 мов! Голова Творчого об'єднання перекладачів Київської організації НСПУ. За 45 років літературної діяльності перекладацький доробок Вс.Ткаченка являє широку та розмаїту панораму світової поезії: твори понад 250 авторів, перекладених з 18 мов, що представляють 38 національних літератур. Географічно – це обшири всіх континентів, а хронологічно – тисячоліття світової поезії. Його понад 200 статей і публікацій про зарубіжні літератури й письменників опубліковано в Українській Літературній Енциклопедії (т. 1–3), Енциклопедії Сучасної України (т. 1–14) та у періодичі. Лауреат літературних премій ім. Миколи Зерова (1993), ім. Миколи Гоголя і «Сад божественних пісень» ім. Григорія Сковороди (обидві – 2008), ім. Григорія Кочура (2012) і журналу «Всесвіт» «Ars translationis» («Мистецтво перекладу») ім. Миколи Лукаша (2014).

Із приводу цієї непоправної втрати сумує вся освітянська спільнота України. Зокрема вчителі-словесники добре пам'ятають, що Всеволод Іванович узяв активну участь у збереженні повноцінного та високоякісного викладання двох взаємопов'язаних, але окремих і самодостатніх шкільних предметів «Зарубіжна література» і «Українська література», принципово та безкомпромисно обстоював повноцінні патріотичні шкільні програми та підручники з літератури, до останнього подиху боровся за їхню високу естетичну вартість і україноцентричне спрямування.

Людина світлого розуму, щедрою серця, великої душі.

Людина, що мала огрому творчих планів і задумів.

Людина, яка гідно пройшла свій земний шлях...

Глибокий сум оповив усю освітянську родину. Важка й неочікувана втрата для всього культурного життя України... Кажуть, Бог забирає найкращих. Довго, дуже довго ятриметься рана втрати в наших серцях.

Вічна Вам пам'ять, дорогий Всеволоде Івановичу, наш незабутній «Буй-Туре Всеволоде»...

Із глибоким сумом і повагою
Ю.І.КОВБАСЕНКО,
президент УАВЗЛ
С.О.ДЯЧОК,
учений секретар УАВЗЛ

**Сорок перший рік поспіль
18 травня майже 30 000
музеїв у понад 120
країнах світу відзначають
Міжнародний день музеїв.**

Громадяни багатьох країн світу активно долучаються до процесу пізнання глибин історичних подій і явищ, відкривають для себе досі непізнані сторінки з історії краю, окремих галузей, особистостей, науки, духовності й культури. Святкові заходи акцентують увагу співгромадян на важливий ролі музеїв у еволюції громадянського суспільства.

Саме таке розуміння місії музейних працівників продемонстровано сьогодні в каплиці Ужгородського замку, де на честь професійного свята працівникам і численним відвідувачам обласного краєзнавчого музею ім. Т. Легоцького представлено нову, щойно відкриту експозицію «3 історії духовної культури Закарпаття XVII – початку XX століть». Урочистість події вдало доповнило місце – давня каплиця у розписах сакрального змісту.

Експозиція «3 історії духовної культури Закарпаття XVII–XIX століть» хронологічно охоплює трьохсотрічний період в історії Закарпаття, створена на базі оригінальних експонатів з фондів музею. На окрему увагу заслуговують книги та рукописи XVIII–XIX ст., ікони та мапи XVIII ст., прижиттєві портрети єпископа Андрія Бачинського та Костянтина Матезонського та ін. Багато унікальних предметів експонуються вперше. Доповнюють експозицію майстерно виготовлені музейні інсталяції, манекени, художні полотна, портрети, фотоілюстрації та науково-допоміжний матеріал.

Більша частина експозиції присвячена історії Ужгородської духовної семінарії, яка розміщувалася у стінах замку протягом майже 170 років і нинішнього року відзначатиме своє 240-річчя. Її історії присвячені 2 зали: перша – «Каплиця Трьох Святителів», друга – «Ужгородська греко-католицька духовна семінарія – перший вищий навчальний заклад Закарпаття». У 1857 році єпископ Мукачівської греко-католицької єпархії Василь Попович на честь того, що він був амністований цесарем Францом Йосипом за підтримку революції у 1848–49 роках, видав наказ облаштувати каплицю в колишньому лицарському залі, згодом – спальні семінаристів. Каплицю він висвятив 11 лютого 1858 року на честь покровителів семінарії Трьох Святителів: Василя Великого, Григорія Богослова та Іоанна Златоуста.

У другій залі фрагментами показано діяльність семінарії з 1778 по 1944 роки. Окрема вітрина

РЕАЛІЗМ МУЗЕЙНОЇ ІННОВАЦІЇ



Слово має Михайло Делеган

присвячена хоровому церковному мистецтву. Вперше виставлено оригінал портрета організатора хорового співу на Закарпатті Костянтина Матезонського. Він у 1831 році організував церковний хор у семінарії, який згодом став відомим далеко за межами Закарпаття. Славну традицію хору продовжили диригенти Е. Талапкович, Ю. Драгобецький, У. Сільвай, І. Бокшай та інші, а основу хору склали семінаристи.

Окрему залу відведено для висвітлення розвитку освіти. Упродовж тисячоліття освіта і культура були тісно пов'язані з церквою і перебували під її опікою. Поширення християнства на Закарпатті потребувало підготовки священників, дяків, переписувачів книг тощо. Перші школи з'явилися при Мукачівському та Грушівському монастирях. Протягом століть монастирі були центрами духовного і культурного життя нашого краю. Навколо них гуртувалися освічені люди, тут переписувалися книги, формувалися бібліотеки, вони сприяли поширенню писемності. Існує гіпотеза, що при Грушівському монастирі у XV ст. діяла кирилична друкарня.

Основну роль у розвитку народної освіти на Закарпатті у XV–XIX ст. відігравали приходські парафіяльні школи. Перші школи з'явилися в Ужгороді (1401 р.) та Мукачеві (1552 р.). У XVIII ст. такі навчальні заклади масово поширювалися у краї і діяли в багатьох селах. Навчання велось переважно церковно-слов'янською мовою.

Важливим етапом у розвитку освіти стало відкриття Ужгородської гімназії. У 1640 році володар Ужгородського замку Янош Х Другет переніс до Ужгорода з Гуменного єзуїтську колецію та школу, які були відкриті там у 1613 році. У 1645 році будівництво приміщень для них було завершено. Весь комплекс склали колегія, школа та церква, він розміщувався на місці су-

часного Кафедрального собору та єпископської резиденції. Окрім Ужгорода, у XVIII–XIX ст. гімназії діяли в Мукачеві, Берегові та Мараморш-Сіреті. Перші кроки з відкриття вчительської семінарії зробив єпископ Андрій Бачинський (1732–1809). У 1794 році розпочався перший навчальний рік, що тривав півроку, а з 1844 року навчання стало дворічним. Для семінарії у 1845 році на території замку було зведено двокласне приміщення, а в 1884 побудовано велику двоповерхову споруду навпроти замку. З учительською семінарією пов'язане життя і педагогічна діяльність цілої низки відомих діячів Закарпаття.

Реальне впровадження інноваційних підходів укотре продемонстрували музейники, швидкими темпами реалізувавши задум заступника директора установи з наукової роботи: презентували вперше в історії виставку «Нові надходження комунального закладу «Закарпатський обласний краєзнавчий музей ім. Т. Легоцького» Закарпатської обласної ради у 2017–2018 роках». На виставці, зокрема, представлено понад сотню експонатів відділу «Історія Карпатської України», Меморіальної кімнати-музею А. Волошина, Меморіального комплексу «Красне Поле», зібраних, науково опрацьованих і взятих на державне зберігання. Уперше відвідувачів музею знайомлять з рукописною копією архівної кримінальної справи № Н-17681 на Президента Карпатської України А. Волошина, оригінал якої зберігається в Центральному архіві КГБ у Москві. Переписав справу і передав її у дарунок музею кандидат історичних наук І. М. Чаварга. Ще одну копію передано Управлінням Служби безпеки України в Закарпатській області.

Особливо цінною є демонстрована у виставковій залі колекція поштових листівок і конвертів, присвячена історії Карпатської

України, А. Волошину та іншим діячам визвольних змагань на Закарпатті. Колекцію (165 експонатів) було закуплено музеєм у колекціонера В. Й. Бубняка минулого року.

Привертає увагу окремий розділ виставки – барельєфи, медалі й плакети, передані в дарунок музею заслуженим художником України М. О. Беленем. Серед них п'ять барельєфів і шістнадцять медалей та плакетів, присвячених відомим діячам України й, зокрема, Закарпаття.

Представлено отримані торік від Посольства Республіки Білорусь два (із 20) томи творів Франциска Скорини, що вийшли у світ з нагоди 500-річчя першого видання його Біблії в Празі.

Суттєво збагатилася установа культури фотоматеріалами й речами бійців АТО. Уперше представлено нещодавно отриману військову форму воїна 15-го гірсько-піхотного батальйону.

Сектором природи подано для ознайомлення відвідувачам 33 експонати з усіх груп: палеонтологія, ботаніка, зоологія, а також мінерали, зокрема, з шахти Мужівського рудника, характерні для вулканічних Карпат.

ЦЕ ПОТРІБНО ЖИВИМ

У Міжнародний день музеїв Національний музей «Чорнобиль» отримав Диплом Організації Об'єднаних Націй за вагомий внесок у виконання міжнародних Чорнобильських програм і соціальний захист потерпілих верств населення від наслідків ядерної катастрофи.

У музеї зібralися люди, які мають стосунок до його створення, які збирали експонати, підтримували заклад.

Присутнім показали відео 1996-го року, де Прем'єр-міністр України Євген Марчук зачитав Указ Президента України про надання музеєві статусу «Національний».

Заступник генерального директора музею Анна Королевська повідомила: «Ви бачили 1996 рік, чули те, що сказав Марчук, – 5 тисяч експонатів, 150 тисяч людей за 5 років з 1992-го відвідало музею. Зараз вже понад 1,5 млн людей з 95 країн світу побували в ньому. Він єдиний у столиці України, який має аудіогіди вісьмома мовами, бо хочемо, аби правда досягала різних куточків світу, – 433 атомних блоки щоденно працюють на всіх континентах. Лише в Антарктиді немає, тому й відвідують музей».

У групі «Зоологія» подано добірку з колекції метеликів, що водяться в нашому краї і які дають нам уявлення про фауну Лускокрилих Закарпаття. Ця колекція, як і мінерали та інші експонати, були придбані музеєм у 2017 році за власні кошти й узяті на державний облік.

Привертають увагу також нові експонати (вишиванки з Міжгірщини) секторів етнографії та археології. Археологія представлена насамперед матеріалами розкопок Невицького замку.

На відкритті виступили з вільними словами та інформаційними повідомленнями директор департаменту культури Закарпатської обласної державної адміністрації О. Ю. Бабунич, директор музею В. С. Шеба, заступник директора музею з наукової роботи М. В. Делеган, ветеран музейної справи Л. І. Філіп та заслужений художник України М. О. Белень. Найкращим працівникам музею вручено нагороди обласної ради, департаменту культури ОДА та музею.

19 травня святкування Міжнародного дня музеїв наповнила велика й різноманітна культурно-мистецька програма, що переросла в нове свято – «Ніч у музеї».

Михайло ДЕЛЕГАН,
заступник директора музею
з наукової роботи

У нас різко збільшилася кількість відвідувачів з Туреччини. Два останніх роки тисячі людей ідуть, молодь, а в нас аудіогід японською, іспанською, італійською є, а турецькою немає. Замислилися: чому вони йдуть до нас? А тому, що в них будується атомна станція. Куди їм іще іти, аби зрозуміти, що то для них є?»

Анна Королевська розповіла, що музей і японці відвідують, для яких влаштовують зустрічі зі спеціалістами, бо люди хочуть знати, як жити з радіацією. І дітям пояснюють, адже мешканці Землі й далі використовуватимуть дешеву атомну енергію.

До 26 квітня, Міжнародного дня пам'яті жертв радіаційних аварій і катастроф, в музеї було скомпоновано виставку. На думку організаторів, люди, які погрожують атомною бомбою, забули про наслідки її вибуху. Тому вирішили про це нагадати, провели захід за участі постраждалих і представників Японії, Нагасакі.

Експозицію можна буде оглянути протягом усього літа, бо в цей період багато відвідувачів-іноземців.

Світлана СОКОЛОВА

